Univerza v Ljubljani

Fakulteta za socialno delo

Ana Grum

POZNAVANJE PRAVIC IZ NASLOVA ZAVAROVANJA ZA STARŠEVSKO VARSTVO IN DRUŽINSKIH PREJEMKOV

Diplomsko delo

Ljubljana, 2021

Univerza v Ljubljani

Fakulteta za socialni delo

Ana Grum

POZNAVANJE PRAVIC IZ NASLOVA ZAVAROVANJA ZA STARŠEVSKO VARSTVO IN DRUŽINSKIH PREJEMKOV

Diplomsko delo

Mentorica:Izr. prof. dr. Barbara Kresal

So-mentorica: as. Sara Bagari

Ljubljana, 2021

ZAHVALA

Iskrena hvala spoštovani mentorici izr. prof. dr. Barbari Kresal, ki mi je omogočila mentorstvo pod svojim okriljem.

Predvsem bi se rada zahvalila so-mentorici as. Sari Bagari,ki me je spremljala ob pisanju diplomskega dela. Najlepša hvala za vso podporo, pomoč in potrpežljivost.

Posebna zahvala gre tudi vsem najbližjim, ki so mi tekom študija stali ob strani.

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Ana Grum

Naslov diplomske naloge: Poznavanje pravic iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov

Kraj: Ljubljana **Leto:** 2021

Št. strani: 59 **Št. prilog:** 4

Mentorica: izr. prof. dr. Barbara Kresal

So-mentorica: as. Sara Bagari

Povzetek: Med opravljanjem prakse na centru za socialno delo sem nekaj časa preživela tudi pri socialni delavki, ki dela na področju starševskega varstva in družinskih prejemkov. Tam sem spoznala, da posamezniki ne vedo veliko o pravicah, in sicer o tem, kako bi jih uveljavili ter kdaj morajo oddati vloge za določene pravice. Pogosto se srečujejo s težavami, ker ne vedo, na koga bi se obrnili, in iščejo informacije po spletu, na katerem vedno ne dobijo zanesljivih odgovorov. Pri podajanju informacij ima pomembno vlogo center za socialno delo, saj posamezniki vzpostavijo stik s socialnimi oziroma strokovnimi delavci. Zato sem se odločila, da raziščem področje poznavanja pravic, ki pripadajo posameznikom v primeru starševstva, ter s kakšnimi težavami in ovirami se ti posamezniki srečujejo.

Opravila sem kvantitativno raziskavo, v kateri sem kot merski instrument uporabila anketni vprašalnik. Poskušala sem izvedeti, koliko posamezniki poznajo pravice, ki jim pripadajo v primeru starševstva, in kako dobro so seznanjeni z njihovo uveljavljenostjo ter pogoji za upravičenost. Poizvedovala sem tudi, kje posamezniki pridobivajo informacije, s kakšnimi težavami se srečujejo in ali dobijo zadostno podporo s strani socialnih oziroma strokovnih delavcev, ki delajo na področju starševskega varstva in družinskih prejemkov. V raziskavi je sodelovalo 150 oseb, 142 oseb ženskega spola in 8 oseb moškega spola.

V svoji raziskavi sem ugotovila, da je še vedno relativno visok delež posameznikov, ki pravice poznajo zelo slabo in slabo, kar je zaskrbljujoče. Najbolj poznane pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo so materinski, očetovski in starševski dopust. Prav tako so pri teh pravicah tudi najbolje seznanjeni s pogoji pravic in njihovimi trajanji, kot tudi pri družinskem prejemku pomoči ob rojstvu otroka in pri otroškem dodatku. S strani centra za socialno delo so posamezniki pridobili nekaj informacij, vendar ne vseh, še vedno pa je velik delež posameznikov vse informacije pridobil na spletu, na katerem niso vedno zanesljivi podatki. Posamezniki se pri uveljavljanju pravic in iskanju informacij srečujejo z raznimi težavami in ovirami pri izpolnjevanju vlog; menijo, da pridobijo premalo in nerazumljive informacije s strani centra za socialno delo. Nekateri so poročali o neodzivnosti in slabem odnosu na centru za socialno delo. Med predlogi, ki sem jih navedla za izboljšanje poznavanja pravic, so zmanjšanje števila različnih vlog, poenostavitev vlog in elektronska oddaja. Strokovni delavci, ki delajo na področju starševskega varstva in družinskih prejemkov, bi potrebovali dodatna izobraževanja. Veljajo bi razmisliti tudi o uvedbi delavnic ali izobraževanja za bodoče starše na centru za socialno delo, kjer bi bilo podrobno predstavljeno, kaj morajo posamezniki izpolniti in kako.

Ključne besede: starševsko varstvo, družinski prejemki, center za socialno delo, socialno delo

Title: Knowing the rights arising from parental care insurance and family benefits

Summary: During my internship at the centre for social work, I spent some time with a social worker who works in the domain of parental protection and family benefits. There, I found out that individuals do not know much about their rights, specifically, how to exercise them and when to submit application forms for those specific rights. Because individuals do not know who to turn to, they are often faced with problems and choose to search for information online, where the answers might not always be reliable. When providing information, centres for social work play an important role, because there, individuals come into contact with social or professional workers. That is why I decided to research the area of individual's familiarity with their own rights concerning parenting, and the issues and obstacles they face.

I conducted quantitative research and utilized a survey questionnaire as the measurement tool. My aim was to find out how much individuals know about their own rights concerning parenting, and how familiar they are with the validity and conditions for eligibility of those rights. I also inquired into where individuals get information, which problems they are faced with, and if they receive enough support from social or professional workers who work in the domain of parental protection and family benefits. The research was conducted with 150 people, 142 women and 8 men.

During my investigation, I found that there is still a relatively high percentage of individuals whose familiarity with their own rights is very poor, which is quite worrying. The most well-known rights regarding the insurance of parental protection are maternal, paternal and parental leave. Individuals are also well-acquainted with the conditions of those rights and their duration period, as well as with rights concerning family benefits at childbirth and childcare subsidy. Not all, but some information was given by the centres for social work; however, a large number of individuals still received all their information online, where data is not always reliable. While exercising their rights and searching for information, individuals are faced with various issues and obstacles concerning filling out the application forms; they think that they receive unclear and insufficient amount of information from centres for social work. Some individuals mentioned unresponsiveness and bad attitudes at the centre for social work. My suggestions for improving the individual's familiarity with their own rights are a reduction of different application forms, simplification of application forms and the option for online submission. The professionals working in the domain of parental protection and family benefits should attend additional educational programmes. Workshops or educational programmes for future parents should be implemented at centres for social work, where the information on what and how individuals should fill out the application forms would be presented in detail.

Keywords: parental protection, family benefits, centre for social work, social work

KAZALO VSEBINE

1. TEORETIČNI UVOD 1

1.1. Opredelitev pojmov 1

1.1.1. Socialna varnost 1

1.1.2. Starševstvo 2

1.1.3. Starševsko varstvo 3

1.1.4. Socialno delo 3

1.2. Zavarovanje za starševsko varstvo 4

1.2.1. Zavarovanci za starševsko varstvo 5

1.2.2. Dopust 6

1.2.2.1. Materinski dopust 6

1.2.2.2. Očetovski dopust 6

1.2.2.3. Starševski dopust 7

1.2.3. Nadomestilo 8

1.2.4. Pravica do krajšega delovnega časa in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva 9

1.2.5. Pravica do plačila prispevkov za socialno varnost v primeru štirih ali več otrok 10

1.2.6. Nadomestilo v času odmora za dojenje in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost v času odmora za dojenje 10

1.3. Družinski prejemki 10

1.3.1. Starševski dodatek 11

1.3.2. Pomoč ob rojstvu otroka 11

1.3.3. Otroški dodatek 11

1.3.4. Dodatek za veliko družino 12

1.3.5. Dodatek za nego otroka 12

1.3.6. Delno plačilo za izgubljeni dohodek 13

1.4. Uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov 13

1.5. Vloga socialnega dela 14

2. FORMULACIJA PROBLEMA 16

3. METODOLOGIJA 18

3.1. Vrsta raziskave 18

3.2. Spremenljivke 18

3.3. Merski instrument 20

3.4. Populacija in vzorčenje 20

3.5. Zbiranje podatkov 20

3.6. Obdelava in analiza podatkov 21
4. REZULTATI 18
5. RAZPRAVA IN SKLEPI 36
6. PREDLOGI 42
7. UPORABLJENA LITERATURA 44
8. PRILOGE 47
8.1. Priloga 1: Anketa 47
8.2. Priloga 2: Postopek računanja rezultatov navedenih v raziskavi 52
8.3. Priloga 3: Primer kodiranja odprtega vprašanja 53
8.4. Priloga 4: Izračun Hi-kvadrata 58

KAZALO GRAFOV

Graf 4. 1: Spol anketirancev 23
Graf 4. 2: Zaposlitveni status anketirancev 24
Graf 4. 3: Število otrok anketirancev 24
Graf 4. 4: Poznavanje pravic, ki jim pripadajo v primeru starševstva 25
Graf 4. 5: Pozanimanje o pravicah pred odločitvijo za otroka 25
Graf 4. 6: Poznavanje pravic iz starševskega zavarovanja 26
Graf 4. 7: Seznanjenost anketirancev s pogoji za upravičenost pri posamezni pravici in njenim trajanjem 27
Graf 4. 8: Seznanjenost anketirancev o dolžini in prenosom starševskega dopusta 28
Graf 4. 9: Seznanjenost anketirancev o dolžini in prenosom očetovskega dopusta 28
Graf 4. 10: Seznanjenost anketirancev z uveljavljanjem pravice do krajšega delovnega časa 29
Graf 4. 11: Seznanjenost anketirancev z načinom uveljavljanja pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov 30
Graf 4. 12: Pridobitev informacij s strani navedenih 31
Graf 4. 13: Zadovoljstvo anketirancev ob stiku s Centrom za socialno delo 31
Graf 4. 14: Pozanimanje o pravicah pred odločitvijo za otroka glede na spol 33
Graf 4. 15: Seznanjenost anketirancev z načinom uveljavljanja pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov 33

KAZALO TABEL

Tabela 1: Prikaz spremenljivk, indikatorjev in modalitet 18
Tabela 2: Frekvenčna porazdelitev starosti 23
Tabela 3: Kodiranje odprtega vprašanja 53
Tabela 4: Kontingenča tabela za spremenljivki spol in poznavanje pravic 58
Tabela 5: Izračun Hi-kvadrata 58

1. TEORETIČNI UVODD

1.1. Opredelitev pojmov

1.1.1. Socialna varnost

Slovenija je pravna in socialna država (Ustava Republike Slovenije, 1991, 2. člen). Ustava Republike Slovenije pravico do socialne varnosti kot temeljno človekovo pravico ureja v 50. členu. Zanjo veljajo ustavne določbe o podrobnejšem zakonskem urejanju, o zagotavljanju socialne varnosti za vse upravičene. Dolžnost države, ki izhaja iz Ustave Republike Slovenije, je, da uredi socialna zavarovanja in skrbi za njihovo delovanje, vendar so ukrepi, s katerimi bodo uresničeni ustavni cilji, prepuščeni zakonodajalcu, ki z zakoni določi krog upravičencev, vrsto in obseg upravičevanj, pogoje za pridobitev in način uresničevanja pravice (Komentar Ustave Republike Slovenije, 2021).

Pojem socialna varnost se uporablja za sisteme, v katerih so posameznikom in njihovim družinam zagotovljene pravice do dajatev v denarju ali v naravi (Bubnov Škoberne in Strban, 2010, str. 44). Sistem socialne varnosti je namenjen zaščiti, ki jo družba zagotavlja svojim članom ob nastanku socialnega primera, zaradi katerega pride do izgube oziroma bistvenega zmanjšanja dohodka ali povečanja stroškov v procesu širše ali ožje družbene solidarnosti (Strban, 2012).

Socialna varnost v Konvenciji MOD št. 102 o minimalnih normah socialne varnosti ni izrecno definirana, lahko pa iz njene vsebine povzamemo, da se v okviru sistemov socialne varnosti zagotavljajo pravice do denarnih dajatev, ki so namenjene nadomeščanju izpadlega zaslužka za zaposlene in druge aktivne osebe v primerih začasne izgube plače ali drugega zaslužka zaradi socialnih primerov: bolezni, materinstva, poškodbe pri delu ali poklicne bolezni, brezposelnosti ali trajne izgube plače zaradi invalidnosti, starosti ali smrti osebe, ki je preživljala družinske člane, hkrati pa konvencija izpostavlja tudi pravice do storitev zdravljenja in dajatve za pokrivanje stroškov preživljanja otrok (Bubnov Škoberne in Strban, 2010, str. 41).

Konvencija o otrokovih pravicah je temeljno vodilo pri urejanju otrokovega pravnega položaja, ki pa je odvisen predvsem od položaja in prioritet družine, v kateri se otrok rodi in živi, kot tudi od številnih ukrepov v družbi, ki si prizadevajo za dobrobit otroka (Strban, Kresal in Tičar, 2014). V 53. členu Ustave Republike Slovenije je določeno, da država varuje

družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter za to ustvarja varstvo potrebnih razmer. Dolžnost države, ki izhaja iz 53. člena, ni zagotavljanje ohranitve nespremenjenega ekonomskega položaja staršev zaradi rojstva otroka, ampak ustvarjanje razmer za varstvo družine ob rojstvu otroka in je izpolnjena že s tem, da je zagotovljeno najnižje starševsko nadomestilo, ki nudi družini socialno varnost (Komentar Ustave Republike Slovenije, 2021).

1.1.2. Starševstvo

Družina je temeljna družbena institucija in pomembna naloga države je, da ustvarja pogoje za doseganje visoke ravni kakovosti življenja družin in posameznikov, zagotavlja socialno vključenost, varstvo in zaščito ter s tem ustvarja možnost zdravega razvoja vseh družinskih članov (ReDP 18-28, 2018). Vloge v družini so med seboj vzajemne. Gre za vzajemna pričakovanja vedenja v odnosu, v katerem se pričakujejo določena vloga matere, določena vloga očeta in določena vloga otroka (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019). Poslanstvo staršev je, da otroku pomagajo pri razvoju v intelektualno, čustveno, socialno in duhovno zrelo osebnost, pripravljeno na vstop v svet, v širši družbeni sistem, v katerem bo nastopal kot samostojna, svobodna, individualna, zrela osebnost, sposobna prilagajanja, odprte, zdrave komunikacije, pripravljena na soustvarjanje kvalitetnih prijateljskih in partnerskih odnosov in na predajanje sprejemljivih vzorcev vedenja na svoje potomstvo (Perko, 2008).

Pozitivno starševstvo temelji na spoštovanju otrokovih pravic ter zagotavljanju varnega okolja, največje zaščite in koristi otroka, kar pomeni ustrezno skrb za otroka, opolnomočenje otroka, usmerjanje otroka in obravnavo otroka kot posameznika s pripadajočimi pravicami (ReDP 18–28, 2018). Država je razvila programe, ki so opredeljeni v Družinskem zakoniku in so namenjeni pripravam na starševstvo, spodbujajo pozitivno starševstvo, so namenjeni izboljšanju komunikacije in odnosov v družini, ustvarjalnemu in aktivnemu preživljanju prostega časa otrok in družin, lažjemu usklajevanju poklicnega in družinskega življenja, psihosocialni pomoči otrokom in staršem ter drugim vsebinam za izboljšanje kakovosti družinskega življenja (ReDP 18–28, 2018).

Starševstvo je v sodobni družbi postalo vse bolj odgovorna naloga (Ule in Kuhar, 2003), ki prinese veliko novih izzivov, vprašanj, dilem. Zmanjševanje stroškov družine ni namenjeno le družbenemu priznanju varstva in vzgoje otrok, temveč se s tem spodbuja enakost možnosti staršev in njihovih otrok s posamezniki in pari brez otrok, kar med drugim omogočajo tudi zakonsko urejene pravice do različnih vrst dopusta, ki so povezane s starševstvom (materinski, očetovski in starševski dopust) (Strban, Kresal in Tičar, 2014 str. 40).

1.1.3. Starševsko varstvo

Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 26/14, 90/15, 75/17 – ZUPJS-G, 14/18, 81/19 in 158/20, v nadaljevanju: ZSDP-1) je temeljni zakon, ki pri nas ureja pravice iz sistema socialne varnosti za socialni primer starševstva in je razdeljen na tri dele: prvi del vsebuje splošne določbe, drugi del ureja starševsko varstvo in tretji del ureja družinske prejemke.

Zavarovanje za starševsko varstvo je socialno zavarovanje, ki deluje po načelih vzajemnosti in solidarnosti (Strban, Kresal in Tičar, 2014, str. 42). Pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo so vezane predvsem na starševske obveznosti, kot so dopusti zaradi poroda, nege in varstva otroka, ter nadomestila, ki staršem pripadajo v tem času (Kresal, 2014, str. 2).

Različne vrste dopusta, ki so povezane s porodom ter varstvom in nego otroka, omogočajo staršem, da namenijo svoj čas negi, varstvu in vzgoji otroka, ne da bi bili prisiljeni izbrati med starševsko vlogo ali zaposlitvijo, saj zaposlitev pomeni podlago za pridobivanje dohodka za preživljanje svoje družine, za varstvo in vzgojo otrok pa sta potrebna čas in odsotnost z dela (Strban, Kresal in Tičar, 2014, str. 49).

ZSDP-1 ureja tudi pravice do družinskih prejemkov, katerih namen je pokritje (dela) stroškov družine zaradi preživljanja, nege, varstva, vzgoje in izobraževanja otrok ter lahko posredno pripomorejo k lažjemu usklajevanju poklicnih in družinskih obveznosti (Strban, Kresal in Tičar, str. 69).

Poleg pravic iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov je pomembno tudi posebno, delovnopravno varstvo zaposlenih staršev. Cilj in namen posebnega varstva zaposlenih staršev je omogočiti usklajevanje družinskega in poklicnega življenja oziroma usklajevanje poklicne in starševske vloge (Strban, Kresal in Tičar, 2014, str. 49). Temu služijo različne pravice in ukrepi, ki so namenjeni spodbujanju enakomerne izrabe dopustov s strani obeh staršev in večji enakosti med spoloma tako v družinskem življenju kot tudi na trgu dela (Kresal, 2014, str. 6).

1.1.4. Socialno delo

Socialno delo je poklicna praksa in akademska disciplina, ki spodbuja družbene spremembe in razvoj, družbeno povezanost, krepitev in osvoboditev ljudi (Poštrak, 2017, str. 131). Izstopajoča posebnost socialnega dela v primerjavi s sorodnimi poklici podpore in pomoči ter za družbene spremembe zavzetimi poklici je prav razumevanje in upoštevanje uporabniškega

sistema (Šugman Bohinc, 2016, str. 233). Gre za strokovno delo, ki se omejuje zgolj na neposredno delo s posamezniki, družinami in skupinami (Šugman Bohinc, 2016, str. 234), kamor se posamezniki obrnejo po podporo in pomoč ter skupaj raziskujejo, kakšne spremembe potrebujejo, da bi lahko rešili svoje stiske in uresničili svoje možnosti (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 128).

Theodor M. Bardmann (1996, v Bohinc, 1997, str. 303) opredeljuje socialno delo kot »stroko brez lastnosti«, ki se vsakodnevno srečuje z neskončno raznolikostjo osebnih pogledov, jezikov, interpretacij uporabnikov socialnega dela. Zahteva raznolik in zahteven obseg poklicnih, čustvenih in kognitivnih veščin. Socialni delavec mora učinkovito aktivno poslušati, mora imeti visoko stopnjo empatije, biti komunikativen, organiziran in sočuten (Simmons University, b. d.). Ključna načela za socialno delo so socialna pravičnost, človekove pravice, kolektivna odgovornost in spoštovanje različnosti (Poštrak, 2017, str. 131).

Centri za socialno delo so ključni v sistemu socialnega varstva, saj so povezovalci celotnega sistema socialnega varstva (ReDP 18–28, 2018). Pristojni so za odločanje o pravicah iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkih na 1. stopnji, kar pomeni, da starši, ko uveljavljajo pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo ali družinske prejemke, sodelujejo in vzpostavijo odnos s centrom za socialno delo, katerega naloga je varstvo družine in njenih članov (Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD).

1.2. Zavarovanje za starševsko varstvo

Prvi zakon o družinskih prejemkih (ZDPre) je bil pri nas sprejet leta 1993 in je urejal pravico do nadomestila plače za čas nosečnosti, porodniškega dopusta in dopusta za nego in varstvo otroka, nato pa je bil leta 2001 sprejet Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 97/01 in nasl.; v nadaljevanju: ZSDP), ki je uvedel zavarovanje za starševstvo s pravicami do starševskega dopusta, starševskega nadomestila in dela s krajšim delovnim časom zaradi starševstva (Strban, Kresal in Tičar, 2014, str. 17–18).

Leta 2010 je bila sprejeta Direktiva 2010/18/EU o starševskem dopustu, ki je sprožila pripravo novega zakona, katerega namen je bil z novo ureditvijo raznih ukrepov spodbuditi bolj enakomerno izrabo dopustov obeh staršev in večjo enakost med spoloma tako v družinskem življenju kot tudi na trgu dela (Kresal, 2014, str. 6).

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1) je bil sprejet aprila 2014 in je uvedel nekaj sprememb in novosti (Strban, Kresal in Tičar, 2014, str. 18). ZSDP-1 ureja zavarovanje za starševsko varstvo in pravice, ki iz tega izhajajo, družinske prejemke, pogoje in postopek uveljavljanja posameznih pravic ter druga vprašanja glede izvajanja tega zakona.

V prvem poglavju ZSDP-1 vsebuje določbe o zavarovancih in prispevkih za starševsko varstvo, v naslednjih poglavjih so urejene posamezne pravice, v zadnjem poglavju pa je urejen postopek uveljavljanja pravic ZSDP-1.

Za starševsko varstvo se plačujeta prispevek zavarovanca in prispevek delodajalca in delodajalke, stopnje prispevkov pa se določijo z zakonom, ki ureja prispevke za socialno varnost (9. člen ZSDP-1). V skladu s 14. členom Zakona o prispevkih za socialno varnost (Uradni list RS, št. 3/07 in nasl.; v nadaljevanju: ZPSV) se prispevek za starševsko varstvo plačuje po stopnji 0,2 %. Prispevki se obračunavajo od osnove za plačilo prispevkov, ki je enaka osnovi za plačilo prispevkov za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje (10. člen ZSDP-1).

1.2.1. Zavarovanci za starševsko varstvo

V 8. členu ZSDP-1 so določene obvezno zavarovane osebe, pri čemer prostovoljne vključitve zavarovanje za starševsko varstvo ne omogoča (Bubnov Škoberne, Strban, 2010, str. 335). V zavarovanje za starševsko varstvo so obvezno vključene vse aktivne osebe (zaposlene in samozaposlene osebe), prejemniki nekaterih socialnih dajatev (Bubnov Škoberne in Strban, 2010, str. 335) (npr. nadomestila za primer brezposelnosti) in nekatere druge skupine (8. člen ZSDP-1).

Starši, ki nimajo lastnosti zavarovane osebe (npr. študenti), ne morejo pridobiti pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo (Strban, Kresal in Tičar, 2014, str. 43). V primeru, da izpolnjujejo pogoje, so lahko upravičeni do družinskih prejemkov. To niso pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo, ampak so pravice, ki se financirajo iz proračuna in so univerzalni prejemki, ki pripadajo vsem staršem oziroma otrokom v državi, ali socialnovarstveni prejemki, ki pripadajo le tistim z nižjimi dohodki, ali pa so posebni prejemki, ki so namenjeni staršem otrok s posebnimi potrebami (Kresal, 2014, str. 2).

Zavarovane osebe so iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo lahko upravičeni do: dopusta, nadomestila, pravice do krajšega delovnega časa in pravice do plačila prispevkov za

socialno varnost zaradi starševstva, pravice do plačila prispevkov za socialno varnost v primeru štirih ali več otrok, nadomestila v času odmora za dojenje in pravice do plačila prispevkov za socialno varnost v času odmora za dojenje (14. člen ZSDP-1).

1.2.2. Dopust

1.2.2.1. Materinski dopust

Materinski dopust je namenjen pripravi na porod, negi in varstvu otroka takoj po porodu ter zaščiti materinega zdravja ob rojstvu otroka in po njem.

Materinski dopust pripada materi in traja 105 koledarskih dni, od tega mora obvezno izrabiti 15 dni materinskega dopusta v obliki polne odsotnosti z dela (19. člen ZSDP-1). Mati nastopi materinski dopust 28 dni pred predvidenim datumom poroda, ki ga določi ginekolog, preostalih 77 dni pa se izrabi predvidoma po rojstvu otroka (Kresal, 2014, str. 2). Če mati ne izrabi materinskega dopusta v tem roku, neizrabljenega dela materinskega dopusta ne more izrabiti po otrokovem rojstvu, razen v primeru, ko je porod nastopil pred predvidenim rokom (21. člen ZSDP-1).

Če mati umre, zapusti otroka ali na podlagi zdravnika specialista trajno ali začasno ni sposobna nege in varstva otroka, ima oče pravico do materinskega dopusta v zmanjšanem obsegu za toliko dni, kolikor je mati pravico že izrabila (najmanj 28 dni) (20. člen ZSDP-1). V primeru, da rodi otroka mati, ki je mlajša od 18 let in ima status vajenke, učenke, dijakinje ali študentke, ima pravico do materinskega dopusta v soglasju z materjo oče ali eden od starih staršev, dopust pa v tem primeru traja 77 dni in se skrajša za toliko dni, kolikor je otrok star, ko oče ali eden od starih staršev nastopi materinski dopust (Kresal, 2014, str. 3).

Materinski dopust se uveljavlja največ 60 dni pred predvidenim datumom poroda in najpozneje do nastopa materinskega dopusta (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2021).

1.2.2.2. Očetovski dopust

Očetovski dopust je namenjen očetom, da bi sodelovali pri negi in varstvu otroka ter je zakonsko določena kot individualna in neprenosljiva pravica (Kresal, 2014, str. 3).

Oče ima pravico do očetovskega dopusta ob rojstvu otroka oziroma otrok v trajanju 30 koledarskih dni, izrabi pa lahko najmanj 15 dni očetovskega dopusta od rojstva otroka do najpozneje enega meseca po poteku starševskega dopusta v strnjenem nizu v obliki polne ali

delne odsotnosti z dela (27. člen ZSDP-1). Preostalih 15 dni se izrabi v strnjenem nizu v obliki polne ali delne odsotnosti z dela po poteku starševskega dopusta za tega otroka, najdlje pa do končanega prvega razreda osnovne šole otroka (Kresal, 2014, str. 4).

V primeru rojstva dvojčkov ali več hkrati živorojenih otrok se očetovski dopust za drugega ali nadaljnjega otroka podaljša za dodatnih deset dni, prav tako v primeru posvojitve dvojčkov ali več hkrati živorojenih otrok ali dveh ali več različno starih otrok do končanega prvega razreda osnovne šole najstarejšega otroka (25. člen ZSDP-1). Če mati rodi mrtvega otroka, če je očetu odvzeta starševska skrb (ima prepovedane stike z otrokom), če je s svojim ravnanjem pokazal, da za otroka ne bo skrbel, ali pa na podlagi zdravnika specialista trajno ali začasno ni sposoben za nego in varstvo otroka, oče nima pravice do očetovskega dopusta (26. člen ZSDP-1).

28. člen ZSDP-1 določa, da ima pravico do očetovskega dopusta tudi druga oseba ter materin zakonec, materin zunajzakonski partner ali partner in partnerka registrirane istospolne partnerske skupnosti, ki dejansko neguje in varuje otroka ter je zakonec, zunajzakonski partner ali partner registrirane istospolne partnerske skupnosti osebe, ki koristi materinski dopust; te osebe lahko izrabijo očetovski dopust, če ga ne izrabi oče otroka (28. člen ZSDP-1).

Očetovski dopust se uveljavlja po rojstvu otroka, pravica se prizna z dnem vložitve vloge (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2021).

1.2.2.3. Starševski dopust

Starševski dopust je dopust, ki je namenjen nadaljnji negi in varstvu otroka takoj po poteku materinskega dopusta.

Starševski dopust ima pravico koristiti vsak od staršev v trajanju 130 dni, pri čemer lahko mati na očeta prenese 100 dni starševskega dopusta, medtem ko lahko oče na mamo prenese vseh 130 dni starševskega dopusta, največ 75 dni neizrabljenega dopusta pa se lahko prenese in izrabi najkasneje do končanega prvega razreda osnovne šole otroka (29. člen ZSDP-1).

Starševski dopust je namenjen tudi posvojiteljem in rejnikom, ki jim je otrok zaupan v vzgojo in varstvo, in je namenjen, da se lahko takoj po posvojitvi z otrokom privadijo na nove življenjske razmere (Bubnov Škoberne in Strban, 2010, str. 340). V 39. členu ZSDP-1 je omenjena pravica do starševskega dopusta v primeru, da je starš posvojitelj ali posvojiteljica

ali rejnik ali rejnica. Posvojitelj ali posvojiteljica ima pravico do starševskega dopusta v obsegu vsak 130 dni do zaključka otrokovega končanega prvega razreda osnovne šole, če pa je otrok že končal prvi razred osnovne šole in je mlajši od 15 let, imata posvojitelja pravico do starševskega dopusta v trajanju 30 dni, najkasneje 15 dni po namestitvi otroka v družino; rejnik ali rejnica ima pravico do starševskega dopusta v trajanju do 30 dni, najpozneje 15 dni po namestitvi otroka v družino, če sta mama ali oče otroka že izkoristila starševski dopust (39. člen ZSDP-1).

Daljše trajanje starševskega dopusta je določeno v 29. členu ZSDP-1, in sicer:

- ob rojstvu dvojčkov se podaljša za dodatnih 90 dni;
- ob posvojitvi dvojčkov ali dveh različno starih otrok do treh let se podaljša za 90 dni;
- ob rojstvu več hkrati živorojenih otrok se podaljša za vsakega nadaljnjega otroka za dodatnih 90 dni;
- ob posvojitvi več hkrati živorojenih otrok ali več različno starih otrok do končanega prvega razreda osnovne šole najstarejšega otroka se za vsakega nadaljnjega otroka podaljša za dodatnih 90 dni;
- ob rojstvu nedonošenčka se starševski dopust podaljša za toliko dni, kolikor je bila nosečnost krajša od 260 dni;
- ob rojstvu otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo, se starševski dopust na podlagi zdravniške komisije podaljša za 90 dni;
- če starša ob rojstvu otroka že varujeta in vzgajata najmanj dva otroka do končanega prvega razreda osnovne šole, se starševski dopust podaljša za 30 dni, za tri otroke do končanega prvega razreda osnovne šole za 60 dni in štiri ali več otrok do končanega prvega razreda osnovne šole za 90 dni.

Starša se morata pisno dogovoriti, kako bosta izrabila starševski dopust, najpozneje 30 dni pred potekom materinskega dopusta in pisni dogovor izročita centru za socialno delo skupaj z zahtevo za uveljavljanje pravice ter z njim seznanita svoja delodajalca (33. člen ZSDP-1).

1.2.3. Nadomestilo

Pravica do nadomestila je namenjena nadomestitvi izpadle plače ali drugega dohodka, upravičenci do nadomestila pa so tiste osebe, ki imajo pravico do dopusta in ki so bile zavarovane po ZSDP-1 dan pred nastopom posamezne vrste dopusta, in osebe, ki nimajo

pravice do dopusta, vendar so bile v zadnjih treh letih najmanj 12 mesecev zavarovane po ZSDP-1 (Bubnov Škoberne in Strban 2010, str. 341).

Vrste nadomestila so materinsko, očetovsko in starševsko nadomestilo (40. člen ZSDP-1) ter so neposredno vezane na dopuste; v času materinskega dopusta pripada pravica do materinskega nadomestila, v času očetovskega dopusta očetovsko nadomestilo in v času starševskega dopusta starševsko nadomestilo (40. člen ZSDP-1).

Osnova za izračun posamezne vrste starševskega nadomestila je povprečna osnova, od katere so bili obračunani prispevki za starševsko varstvo v zadnjih 12 mesecih pred mesecem vložitve prve vloge za eno od vrst starševskega dopusta (43. člen ZSDP-1). Nadomestilo za polno odsotnost z dela v primeru polne odsotnosti z dela znaša 100 % osnove v primeru polne odsotnosti z dela, v primeru delne odsotnosti z dela pa pripada temu sorazmerno nadomestilo (43. člen ZSDP-1). Medtem ko materinsko nadomestilo ni navzgor omejeno, pa očetovsko in starševsko nadomestilo ne more biti višje od dvainpolkratnika vrednosti povprečne mesečne plače v Republiki Sloveniji (46. člen ZSDP-1).

1.2.4. Pravica do krajšega delovnega časa in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva

ZSDP-1 ureja pravico do krajšega delovnega časa in plačilo prispevkov zaradi starševstva oziroma "umika" s trga dela zaradi starševstva (Kresal, 2014, str. 5).

ZSDP-1 v 50. členu določa, kdo ima pravico do krajšega delovnega časa:

- eden od staršev, ki varuje in neguje otroka do tretjega leta starosti;
- eden od staršev, ki varuje in neguje najmanj dva otroka, do končanega prvega razreda osnovne šole najmlajšega otroka;
- eden od staršev, ki varuje in neguje otroka z zmerno ali težjo motnjo v duševnem razvoju ali zmerno ali težje gibalno oviranega otroka (do pravice je upravičen tudi po tretjem letu otroka, vendar ne dlje od otrokovega 18. leta).

Staršem, ki imajo otroka v rejništvu ali v zavodu, v katerem ima brezplačno celodnevno oskrbo (razen v primerih, ko je to obdobje krajše od 30 dni v letu), pravica do krajšega delovnega časa ne pripada (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enako možnosti, 2021).

Delavec mora delodajalca obvestiti o začetku dela s krajšim delovnim časom zaradi starševstva 30 dni pred nastopom, plačilo prispevkov za socialno varnost zaradi dela s krajšim delovnim časom zaradi starševstva pa se uveljavlja najpozneje 30 dni po začetku dela s krajšim delovnim časom od polnega (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enako možnosti, 2021).

1.2.5. Pravica do plačila prispevkov za socialno varnost v primeru štirih ali več otrok

Do pravice za plačilo prispevkov v primeru štirih ali več otrok je upravičen eden od staršev, ki zapusti trg dela zaradi nege in varstva štirih ali več otrok, s katerimi si deli stalno prebivališče v Sloveniji in je bil v zadnjih treh letih vsaj 12 mesecev zavarovan za starševsko varstvo ali je bil v zadnjih treh letih vsaj 12 mesecev aktivni iskalec zaposlitve v skladu z zakonom, ki ureja trg dela (52. člen ZSDP-1). Pravica traja do trenutka, ko najmlajši otrok zaključi prvi razred osnovne šole (52. člen ZSDP-1). Plačilo prispevkov za socialno varnost zaradi varstva štirih ali več otrok se uveljavlja najpozneje 30 dni po zapustitvi trga dela (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enako možnosti, 2021).

1.2.6. Nadomestilo v času odmora za dojenje in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost v času odmora za dojenje

Materi, zaposleni za polni delovni čas, pripada v času odmora za dojenje nadomestilo za eno uro dnevno, na podlagi potrdila specialista pediatra, do 18. meseca starosti otroka (49. člen ZSDP-1). Mati pravice do nadomestila v času odmora za dojenje nima, če je upravičena do nadomestila ali do delnega plačila za izgubljeni dohodek po ZSDP-1 za istega otroka (49. člen ZSDP-1).

1.3. Družinski prejemki

Družinski prejemki zagotavljajo varnost dohodka ob nastanku socialnega primera materinstva oziroma starševstva. Namen je pokritje (dela) povečanih stroškov družine in s tem predvsem preprečevanje, ne šele odpravljanje revščine (Bubnov Škoberne in Strban, 2010, str. 353).

Družinski prejemki po ZSDP-1 so starševski dodatek in pomoč ob rojstvu otroka, ki se zagotavljata ob rojstvu otroka; otroški dodatek in dodatek za veliko družino, ki sta namenjena preživljanju, vzgoji in izobraževanju otroka; dodatek za nego otroka in delno plačilo za izgubljeni dohodek, ki sta namenjena negi in varstvu otroka, ki potrebuje posebno nego (Strban, Kresal, Tičar, str. 70). Te pravice se financirajo iz proračuna in pripadajo vsem staršem oziroma otrokom v državi (Kresal, 2014, str. 2).

1.3.1. Starševski dodatek

Starševski dodatek je namenjen staršem kot denarna pomoč za nego in varstvo otroka, kadar po rojstvu otroka po ZSDP-1 starši niso upravičeni do nadomestila (63. člen ZSDP-1). Pravico do starševskega dodatka ima mati po 77. dnevu od rojstva otroka, če imata mati in otrok stalno ali začasno prebivališče v Republiki Sloveniji in če dejansko živita v Sloveniji (64. člen ZSDP-1). Po 77. dnevu ima pravico do starševskega dodatka pod enakimi pogoji eden od staršev, o čemer se morata starša pisno dogovoriti pred uveljavljanjem pravice (40. člen ZSDP-1). Prav tako ima oče v obdobju 77 dni od rojstva otroka pravico do starševskega dodatka pod enakimi pogoji kot mama, če mati umre, zapusti otroka ali trajno oziroma začasno ni sposobna za varstvo in nego otroka (na podlagi mnenja zdravnika) (64. člen ZSDP-1).

Pravica traja 365 dni od rojstva otroka v polnem obsegu, izplačuje se mesečno, uveljavlja pa jo mama (pod navedenimi pogoji oče) pri krajevno pristojnem centru za socialno delo glede na materino stalno oziroma začasno prebivališče (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti, 2021).

1.3.2. Pomoč ob rojstvu otroka

Pomoč ob rojstvu otroka je enkratni denarni prejemek v višini 350 € in je namenjen nakupu opreme oziroma potrebščin za otroka (68. člen ZSDP-1). Pravico do pomoči ob rojstvu otroka imata mati ali oče, ki imata stalno ali začasno prebivališče v Republiki Sloveniji in v Sloveniji dejansko živita (69. člen ZSDP-1). Prav tako imata pravico do pomoči ob rojstvu otroka pod enakimi pogoji tudi druga oseba in posvojitelj, če te pravice eden od staršev ni uveljavil (69. člen ZSDP-1).

1.3.3. Otroški dodatek

Otroški dodatek je dopolnilni prejemek, ki je namenjen preživljanju, vzgoji in izobraževanju otroka (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti, 2021). Do otroškega dodatka je upravičen eden od staršev otroka ali druga oseba za otroka, ki ima prijavljeno stalno ali začasno prebivališče v Republiki Sloveniji in dejansko živi v Sloveniji, in sicer do otrokovega 18. leta starosti (73. člen ZSDP-1) pod pogojem, da povprečni dohodek na družinskega člana ne presega dohodkovnega pragu, ki ga določa zakon.

Pravica do otroškega dodatka se uveljavlja v 30 dneh po rojstvu otroka in se prizna z mesecem otrokovega rojstva ter se prizna za dobo največ enega leta, če pa se uveljavlja po 30

dneh po rojstvu otroka, se pravica prizna s prvim dnem naslednjega meseca po vložitvi zahtevka (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti, 2021).

Višina otroškega dodatka, ki se izplačuje mesečno, se določi glede na uvrstitev v dohodkovni razred (22. člen Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev), ki od 1. 1. 2018 ni več določen v odstotku od povprečne mesečne plače vseh zaposlenih v Republiki Sloveniji za koledarsko leto pred vložitvijo zahteve, ampak v nominalnih mejah (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti, 2021).

1.3.4. Dodatek za veliko družino

Dodatek za veliko družino je letni prejemek, ki je namenjen družini, ki ima najmanj en dan v koledarskem letu tri ali več otrok do 18. leta starosti oziroma po 18. letu starosti in ne dlje kot do 26. leta starosti, če imajo status učenca, dijaka, študenta ali vajenca (77. člen ZSDP-1). Pravico do dodatka ima eden od staršev, če ima eden od staršev skupaj z otroki tudi skupno stalno ali začasno prebivališče v Republiki Sloveniji in dejansko živijo v Sloveniji (78. člen ZSDP-1). Dodatek za veliko družino s tremi otroki znaša 404,48 €, v primeru štirih ali več otrok pa 491,52 € (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti, 2021).

Eden od staršev ali druga oseba, ki ima v lasti ali v uporabi vozilo, ki se v skladu s predpisom razvršča v drugi cestninski razred B, in je ob zadnji še veljavni registraciji vozila uveljavil pravico do 50-odstotnega znižanja letne dajatve za velike družine za to vozilo, je v primeru nakupa letne vinjete za to vozilo v posameznem letu upravičen do enkratne pomoči v višini razlike nad ceno letne vinjete, ki je v predpisu določena za drugi cestninski razred A (78.a člen ZSDP-1).

1.3.5. Dodatek za nego otroka

Dodatek za nego otroka, ki znaša 100 € mesečno, je denarni dodatek, ki je namenjen kritju povečanih stroškov, ki jih ima družina pri negi in preživljanju otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo (na podlagi mnenja zdravniške komisije) (79. člen ZSDP-1). Pravico do dodatka ima eden od staršev otroka ali druga oseba, ki skrbi za otroka, če ima otrok stalno ali začasno prebivališče v Republiki Sloveniji in dejansko živi v Sloveniji (80. člen ZSDP-1). Pravica traja za obdobje, ko se otroku zagotavljata posebna nega in varstvo, vendar najdlje do njegovega 18. leta starosti oziroma do 26. leta starosti, če ima status učenca, dijaka, študenta ali vajenca (82. člen ZSDP-1).

1.3.6. Delno plačilo za izgubljeni dohodek

Delno plačilo za izgubljeni dohodek je osebni prejemek, ki je nadomestek za plačo in se izplačuje mesečno v višini 734,15 €, če pa oseba dela krajši delovni čas od polnega, ji pripada sorazmerni del (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti, 2021). Prejema ga eden od staršev ali druga oseba, kadar zapusti trg dela ali začne delati krajši delovni čas od polnega zaradi nege in varstva otroka s težko ali funkcionalno težko motnjo v duševnem razvoju ali težko ali funkcionalno težko gibalno oviranega otroka ali otroka z določenimi boleznimi s seznama hudih bolezni (84. člen ZSDP-1). Prav tako morata imeti otrok in eden od staršev ali druga oseba stalno ali začasno prebivališče v Republiki Sloveniji in dejansko živita v Sloveniji (84. člen ZSDP-1).

1.4. Uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov

Uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo ureja Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo (Uradni list RS, št. 89/14), v katerem je zapisano, da se vse pravice uveljavljajo na centru za socialno delo, kjer ima (bodoča) mati prijavljeno stalno prebivališče.

Vloge za vse pravice so dostopne na spletnih straneh centrov za socialno delo in na spletni strani gov.si, na kateri so poleg priložena tudi navodila za izpolnjevanje ter informacije, katere priloge je treba priložiti.

Družina je lahko upravičena tudi do različnih družinskih prejemkov s strani države, če izpolnjuje ustrezne pogoje (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti, 2021). Prav tako so na spletnih straneh centrov za socialno delo in na spletni strani gov.si podani vloge in navodila za uveljavitev družinskih prejemkov.

Postopek za uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinske prejemke se praviloma začne na zahtevo uporabnika in je uveden z dnem vložitve zahteve uporabnika oziroma – če je po zakonu določeno – po uradni dolžnosti (kot na primer pri otroškem dodatku). Center za socialno delo izda odločbo o zadevi, ko ugotovi resnično dejansko stanje in v ta namen ugotovi vsa dejstva, ki so pomembna za zakonito in pravilno odločbo (8. člen Zakona o splošnem upravnem postopku; Uradni list RS, št. 24/06 – uradno prečiščeno besedilo in nasl;). Stranka se lahko pritoži zoper odločbe, izdane na prvi stopnji. Praviloma se mora pritožba vložiti v roku petnajst dni od vročitve odločbe. O pritožbi odloča drugostopenjski organ, to je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

(Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2021). Odločba drugostopenjskega organa je dokončna, možen pa je socialni spor, ki se vloži pri pristojnem delovnem in socialnem sodišču v 30 dneh od vročitve odločbe (57. člen ZSDP-1).

1.5. Vloga socialnega dela

Pravica do vseh vrst dopusta iz sistema starševskega varstva in družinskih prejemkov ter pravice iz javnih sredstev se urejajo pri krajevno pristojnem centru za socialno delo na podlagi stalnega prebivališča (4. člen Pravilnika o postopkih uveljavljanja pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo, 2014).

Centri za socialno delo so osrednja strokovna institucija na področju socialnega varstva, kjer socialni delavci pomagajo pri prepoznavanju socialne stiske ali težave, seznanjajo z možnostmi socialnovarstvenih storitev in z obveznostmi, ki izhajajo iz izbire storitev, ter predstavijo celotno mrežo izvajalcev, ki so pristojni za nudenje pomoči (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti, 2021). Eno izmed področij, kjer deluje center za socialno delo, je starševsko varstvo in družinski prejemki, kjer starši in posamezniki, ki pričakujejo otroka, oddajo vloge ter se pozanimajo o dodatnih informacijah (Skupnost centrov za socialno delo, Delovna področja, b. d.). Njihova vloga v skupnosti se vedno bolj krepi, so spodbujevalci novih programov in oblik delovanja, ki so prilagojeni potrebam okolja (ReDP 18–28, 2018).

Na podlagi 68.c člena ZSV ima Skupnost centrov za socialno delo javno pooblastilo, da določa katalog nalog za socialno delo ter standarde in normative za izvajanje posameznih vrst nalog. Katalog je razdeljen po vsebinskih področjih, znotraj katerih so opredeljene strokovne naloge. Področja dela centrov za socialno delo so varstvo otrok in družine, varstvo odraslih, materialne pomoči, socialnovarstvene storitve ter koordinacije. Posamezniki in družine lahko pomoč najdejo pri socialnovarstvenih storitvah, ki so z vidika družinske problematike zelo pomembne, saj so namenjene izboljšanju kakovosti življenja družin, zmanjšanju tveganja revščine in socialne izključenosti ter prispevajo k boljšemu usklajevanju družinskega in poklicnega življenja (ReDP 18–28, 2018).

V Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD, je zapisano, da mora socialni delavec uporabnika seznaniti z njegovimi pravicami glede na status uporabnika, seznani ga z roki, ki jih mora upoštevati pri uveljavljanju posameznih pravic, in z obveznostmi, ki jih ima do delodajalca.

Socialne delavke oziroma socialni delavci, ko prejmejo katerokoli od vlog, najprej preverijo podatke in v primeru, da določena pravica osebi pripada, vlogo odobrijo (Koren, 2018, str. 45). Center za socialno delo po uradni dolžnosti pridobi podatke o dejstvih, potrebnih za obravnavo vloge in odločanje o pravicah, iz lastne evidence ter tudi iz uradnih evidenc, ki jih vodijo upravni in drugi državni organi, organi lokalnih skupnosti ali nosilci javnih pooblastil (npr. o rojstvu, smrti, stalnem oz. začasnem prebivališču, državljanstvu, izvleček evidence o vključitvi v starševsko varstvo), razen če stranka to izrecno prepove. (3. člen Pravilnika o postopkih uveljavljanja pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo, 2014).

Delovni odnos je način pomoči v socialnem delu, ki se ustvarja skozi pogovor, v katerem se uporablja jezik, ki opogumlja, podpira sodelovanje, spoštovanje in vabi k soustvarjanju (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2011). V stroki socialnega dela je ključen odnos, za vzpostavitev katerega se mora strokovnjak povezati z uporabnikom, s katerim soraziskujeta njegove vire in soustvarjata poti do želenega cilja (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019). Socialni delavec in delavka morata znati uporabiti pravo v prid uporabnika, pomagati mu morata, da se znajde v labirintu predpisov, skupaj z njim morata iskati luknje v zakonu, predvsem pa uresničevati njegove ali njene pravice (Flaker@Boj za, 2012, str. 86).

V središču socialnega dela z družino je krepitev moči družine; družino je treba podpirati in naloga socialnih delavcev je, da družini oziroma staršem pomagajo, da uveljavijo pravice, ki ji pripadajo, da spoznajo sistem osebnih in odnosnih nalog družinskih članov, da sodelujejo z družino kot celoto (Čačinovič Vogrinčič, Mešl in 2019, str. 43). Znanje za ravnanje, ki ga socialni delavci potrebujejo pri delu z družinami, je znanje o tem, kaj potrebuje človek in kaj družina, da bi bilo dobro in smiselno živeti v njej (Čačinovič Vogrinčič, 2006, str. 118).

2. FORMULACIJA PROBLEMA

Za to temo diplomskega dela sem se odločila, ker mi je področje socialne varnosti zelo zanimivo in menim, da pomembno vpliva na življenje vsakega posameznika. Med študijem socialnega dela sem spoznala, da se v življenju znajdemo v različnih situacijah. Poznavanje pravic iz sistema socialne varnosti ter njihovo uveljavljanje je ključnega pomena pri spopadanju z njimi.

V svojem diplomskem delu sem se osredotočila na pravice iz sistema starševskega zavarovanja in družinske prejemke. Temeljno vprašanje v diplomskem delu je, ali in koliko posamezniki, ki razmišljajo o starševstvu oziroma starši (v nadaljevanju: posamezniki), poznajo pravice iz sistema socialne varnosti, ki jim pripadajo v primeru starševstva. Zanima me, ali so posamezniki, ki načrtujejo družino, seznanjeni s pravicami iz sistema socialne varnosti, ki jim pripadajo ob rojstvu otroka. Mnenja sem, da veliko posameznikov nima zadostnih informacij o različnih pravicah iz sistema socialne varnosti, tako iz zavarovanja za starševsko varstvo kot družinskih prejemkov, npr. koliko materinskega, očetovskega ali starševskega dopusta jim pripada in kako ga lahko izkoristijo, saj mogoče ne pridobijo zadosti informacij, to pa lahko vpliva na načrtovanje družine. Med prakso, ki sem jo opravljala na centru za socialno delo, sem nekaj časa preživela tudi pri socialni delavki, ki dela na področju starševskega varstva. Tam sem spoznala, da posamezniki ne vedo veliko o pravicah, in sicer, kako bi jih uveljavili ter kdaj morajo oddati vloge za določene pravice. Pogosto se srečujejo s težavami, ker ne vedo, na koga bi se obrnili, in iščejo informacije po spletu, kjer ne dobijo vedno zanesljivih odgovorov. Pri podajanju informacij ima pomembno vlogo center za socialno delo, saj posamezniki vzpostavijo stik s socialnimi oziroma strokovnimi delavci. Pravice iz naslova zavarovanja starševskega varstva in družinski prejemki se namreč uveljavljajo na centru za socialno delo. Zanima me, ali posamezniki pridobijo zadostno podporo in informacije od centra za socialno delo.

S svojo diplomsko nalogo sem poskušala ugotoviti, koliko so starši ozaveščeni o pravicah, ki jim pripadajo v primeru starševstva. Poskušala sem ugotoviti, ali pridobijo zadostno podporo od socialnih delavcev na centru za socialno delo. Identificirala ter analizirala sem težave, s katerimi se posamezniki soočajo ob uveljavljanju pravic, ki jim pripadajo v primeru starševstva.

Glavna raziskovalna vprašanja

1. Ali posamezniki vedo, katere pravice in v kakšnem obsegu jim pripadajo iz sistema socialne varnosti v primeru starševstva?
2. Ali in v kakšnem obsegu so posamezniki seznanjeni o načinu uveljavljanja različnih pravic, ki jim pripadajo v primeru starševstva?
3. Kje in na koga se osebe, ki načrtujejo družino, obrnejo, da pridobijo informacije glede pravic, ki jim pripadajo v primeru starševstva?
4. Ali osebe, ki načrtujejo družino, dobijo zadostno podporo od socialnih delavcev, ki delujejo na področju uveljavljanja pravic starševskega varstva in družinskih prejemkov na centru za socialno delo?
5. S kakšnimi težavami se posamezniki soočajo pri pridobivanju informacij glede pravic, ki jim pripadajo v primeru starševstva, in njihovega uveljavljanja?

Hipoteze

H1: Posamezniki pravice in obseg pravic, ki jim pripadajo v primeru starševstva, poznajo slabo.

H2: Bolje sta poznani pravica do krajšega delovnega časa in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva kakor pravica do nadomestila v času odmora za dojenje in pravica do plačila prispevkov v času odmora za dojenje.

H3: Najbolje poznana pravica, ki pripada posameznikom v primeru starševstva, je materinski dopust.

H4: Posamezniki so bolje seznanjeni s pogoji za upravičenost in s trajanjem pri pravicah iz zavarovanja za starševsko varstvo kot pri družinskih prejemkih.

H5: Večje število posameznikov je seznanjeno s pravico do krajšega delovnega časa, ne pa tudi, do kdaj se ta pravica lahko koristi.

H6: Osebe ženskega spola bolje poznajo pravice kakor osebe moškega spola.

H7: Posamezniki se pri uveljavljanju pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo srečujejo z različnimi težavami, na primer z nejasnimi vlogami in prevelikim številom različnih vlog.

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kvantitativna, saj sem zbirala podatke, ki sem jih nato lahko preštevala in kvantitativno analizirala (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009). Podatke sem zbirala z anketnim vprašalnikom, na katerem so vprašanja, s katerim sem zbirala številčne podatke in jih nato kvantitativno analizirala.

Raziskava je prav tako empirična, saj sem zbirala novo, neposredno izkustveno gradivo, bodisi z opazovanjem bodisi s spraševanjem (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009). Zbirala sem novo, neposredno gradivo s spraševanjem, in sicer z anketnim vprašalnikom, ki je namenjen staršem in posameznikom, ki v bližnji prihodnosti načrtujejo otroka.

Raziskava je prav tako deskriptivna, saj je namen raziskave količinsko opredeliti osnovne značilnosti proučevanega ali ugotoviti obstoj in jakost med dvema ali več pojavi (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009).

3.2. Spremenljivke

Tabela 1: Prikaz spremenljivk, indikatorjev in modalitet

IME SPREMENLJIVKE	INDIKATOR	MODALITETE
število otrok	vprašanje o tem, koliko otrok ima oseba	1, 2, 3 ali več, otrok še nimam, vendar ga/jih načrtujem v bližnji prihodnosti, drugo: _____
poznavanje pravic	vprašanje o tem, kako dobro oseba pozna pravice, ki ji pripadajo v primeru starševstva	zelo slabo, slabo, niti slabo niti dobro, dobro, zelo dobro
zanimanje o pravicah	vprašanje o tem, kako dobro se je oseba pozanimala o pravicah, ki ji pripadajo v primeru starševstva	od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni, da se oseba ni pozanimala, 5 pa pomeni, da se je oseba zelo dobro pozanimala
poznavanje pravic	vprašanje, za katere pravice je oseba vedela, da ji pripadajo v primeru starševstva	materinski dopust, očetovski dopust, starševski dopust, pravica do krajšega delovnega časa in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva, pravica do plačila prispevkov za socialno varnost v primeru štirih ali več otrok, nadomestilo v času odmora za dojenje in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost v času odmora za dojenje, nadomestilo med materinskim/ očetovskim in starševskim

		dopustom
seznanjenost s pogoji za upravičenost in trajanje pravic, ki osebi pripadajo v primeru starševstva	vprašanje o tem, v kakšni meri je oseba seznanjena s pogoji za upravičenost in njenim trajanjem pri posameznih pravicah, ki ji pripadajo v primeru starševstva (naštetih je 13 pravic)	od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni, da oseba ni seznanjena s pogoji za upravičenost in trajanjem, 5 pa pomeni, da je oseba zelo dobro seznanjena s pogoji za upravičenost in trajanjem
seznanjenost o pravici do starševskega dopusta	vprašanje o tem, ali je oseba seznanjena o trajanju in prenosljivosti starševskega dopusta	da, ne, seznanjen/-a sem z dolžino dopusta, ne pa tudi z možnostjo prenosa, drugo: ____
seznanjenost o pravici do očetovskega dopusta	vprašanje o tem, ali je oseba seznanjena o trajanju in prenosljivosti očetovskega dopusta	da, ne, seznanjen/-a sem z dolžino dopusta (30 dni), ne pa tudi z možnostjo prenosa, drugo: ____
seznanjenost o pravici do krajšega delovnega časa	vprašanje o tem, ali je oseba seznanjena o pravici do krajšega delovnega časa in njenem uveljavljanju	da, ne, seznanjena/-a sem s pravico do krajšega delovnega časa, ne pa, do kdaj se ta pravica koristi, drugo: ____
seznanjenost z načinom uveljavljanja pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo	vprašanje o tem, kako dobro je oseba seznanjena z načinom uveljavljanja pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov: ali ve, pri katerem organu je treba vložiti vlogo, v katerem roku in na kakšen način	zelo slabo, slabo, niti slabo niti dobro, dobro, zelo dobro
pridobitev informacij o pravicah iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkih	vprašanje o tem, v kakšni meri je oseba pridobila informacije o pravicah iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkih od centra za socialno delo, družine/prijateljev/znancev in spleta	nikjer nisem pridobil informacij, center za socialno delo 1 2 3, družina, prijatelji, znanci 1 2 3, splet 1 2 3, drugo: ____; 1, 2 in 3, pri čemer 1 pomeni, da oseba ni pridobila nobenih informacij od navedenega, 2 pomeni, da je pridobila nekaj informacij, vendar ne vseh, 3 pa pomeni, da je pridobila vse informacije
ocena o zadovoljstvu	vprašanje o tem, kako je bila oseba zadovoljna z odnosom delavcev, s seznanjenostjo z informacijami o pravicah v primeru starševstva in z obsegom ter kakovostjo podpore centra za socialno delo	od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni, da oseba ni bila zadovoljna, 5 pa pomeni, da je bila zelo zadovoljna
spol	obkrožen odgovor anketiranca na vprašalniku	ženski, moški, drugo
starost	navedba let v vprašalniku	neopredeljen odgovor
zaposlitveni status	trenutni zaposlitveni status osebe	zaposlen/-a (v delovnem razmerju), samozaposlen/-a, brezposeln/-a, študent/-ka, drugo: ___

3.3. Merski instrument

Merski instrument je pripomoček, ki ga uporabljamo pri merjenju (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009). Merski instrument, ki sem ga uporabila, je anketni vprašalnik. Način zbiranja podatkov je anketa. Vprašanja sem oblikovala na podlagi izbrane literature. Ciljna skupina so bili starši in posamezniki, ki v bližnji prihodnosti načrtujejo otroka.

Anketni vprašalnik vsebuje 17 vprašanj, in sicer 13 vprašanj zaprtega tipa in 4 vprašanja odprtega tipa. Večina odgovorov je izbirnega tipa, če pa odgovor ni bil zajet med napisanimi, so imeli anketiranci možnost sami napisati odgovor. Anketni vprašalnik je anonimen, podatki pa bodo uporabljeni samo v namen moje raziskave. Predviden čas reševanja je bil približno 5 minut. Vprašalnik je tudi priložen *(glejte Prilogo 1).*

3.4. Populacija in vzorčenje

Populacijo v raziskavi sestavljajo posamezniki, ki v bližnji prihodnosti pričakujejo oziroma načrtujejo otroka, ter starši z enim ali več otroki, vsi pa v letu 2021 živijo na območju Slovenije.

Vzorec je neslučajnostni, natančneje priložnostni, saj vsi iz opisane populacije ne bodo imeli možnosti, da bi bili izbrani v vzorec (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009). Vzorec sestavljajo starši in posamezniki, ki v bližnji prihodnosti pričakujejo oziroma načrtujejo otroka, v mesecu marcu 2021 pa so bili seznanjeni s spletnim anketnim vprašalnikom. Anketo sem naredila v spletni obliki, natančneje v programu 1ka, javno pa sem jo objavila na spletnih omrežjih ter jo posredovala tudi znancem.

3.5. Zbiranje podatkov

Podatke sem pridobila z metodo spraševanja, natančneje z anketiranjem. V mojem primeru anketiranja gre za pisno spraševanje, ker so anketiranci izpolnjevali že vnaprej pripravljen objektivni anketni vprašalnik. Torej je šlo pri moji metodi za standardizirano metodo, kar pomeni, da sem imela vprašalnik že vnaprej izdelan, vsi vprašanci pa so imeli vprašanja podana na enak način (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009). Vprašalnik sem poslala osebam, ki so mi pomagale pri iskanju ciljne skupine po elektronski pošti in družbenih omrežjih. Vprašalnik sem naredila na spletnem mestu 1ka.arnes.si.

3.6. Obdelava in analiza podatkov

Podatke sem pridobila s spletno anketo in jih kvantitativno analizirala. Kvantitativne podatke sem prikazala z grafi in tabelami, ki sem jih pridobila pri spletni anketi 1ka, in jih tudi oblikovala s pomočjo računalniškega programa Excel. Podatke, ki sem jih pridobila z odprtimi vprašanji, sem kvalitativno analizirala, torej sem jih kodirala.

Operacionalizacija

Hipotezo 1 bom potrdila, če bo več kot tretjina posameznikov, ki bodo odgovorili na vprašanje, kako dobro poznajo pravice, ki jim pripadajo v primeru starševstva, odgovorila z možnostjo odgovora zelo slabo in slabo.

Hipoteza 2 bo potrjena, če bo večje število posameznikov na vprašanje, za katere pravice so vedeli, da jim pripadajo v primeru starševstva, odgovorilo, da pozna pravico do krajšega delovnega časa in pravico do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva kakor pravico do nadomestila v času odmora za dojenje in pravico do plačila prispevkov v času odmora za dojenje.

Hipoteza 3 bo potrjena, če bo največje število posameznikov na vprašanje, za katere pravice so vedeli, da jim pripadajo v primeru starševstva, odgovorilo, da pozna pravico do materinskega dopusta.

Hipoteza 4 bo potrjena, če bodo posamezniki na vprašanje, v kakšni meri so seznanjeni s pogoji za upravičenost pri posamezni pravici in njenem trajanju, v povprečju odgovorili z višjo oceno, torej da so seznanjeni s pogoji za upravičenost in trajanjem pri pravicah iz zavarovanja za starševsko varstvo bolj kot pri družinskih prejemkih.

Hipoteza 5 bo potrjena, če bo večje število posameznikov na vprašanje, ali so posamezniki seznanjeni, da ima eden od staršev pravico do krajšega delovnega časa od polnega do tretjega leta starosti otroka ter da ta pravica v primeru dveh ali več otrok traja do končanega prvega razreda osnovne šole najmlajšega otroka, odgovorilo z možnostjo odgovora: seznanjen/-a sem s pravico do krajšega delovnega časa, ne pa tudi, do kdaj se ta pravica koristi, kakor z možnostjo odgovora: da.

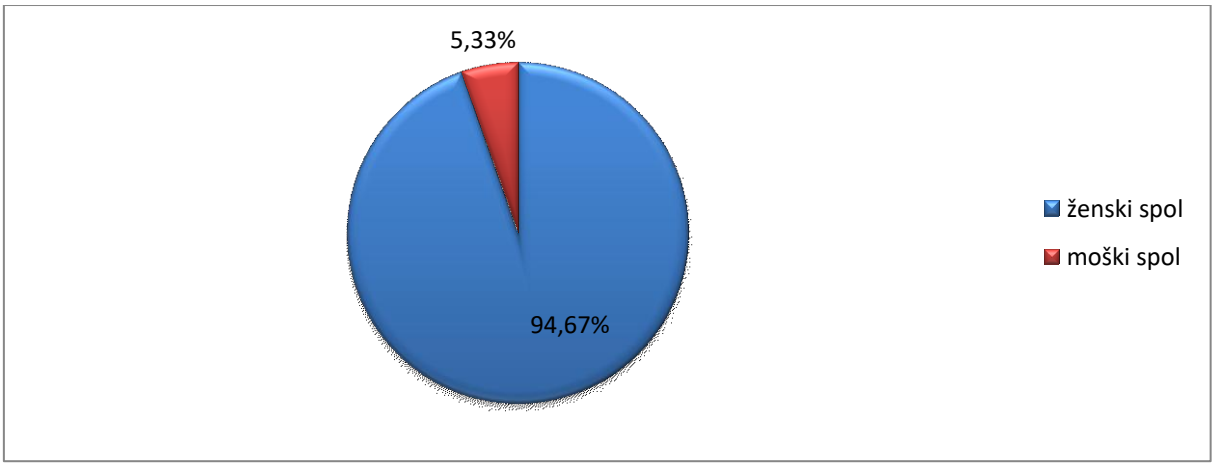
Hipotezo 6 bom preverila z izračunom Hi-kvadrata. Hipoteza bo potrjena, če bo med spremenljivkama spol in poznavanje pravic šibka, srednje močna ali močna povezanost.

Hipoteza 7 bo potrjena, če bodo posamezniki na vprašanje, s kakšnimi ovirami in težavami se srečujejo, odgovorili, s čim se srečujejo oziroma soočajo.

4. REZULTATI

V moji raziskavi je anketo izpolnilo 150 oseb. Od tega je bilo 142 oseb ženskega spola, kar predstavlja 94,67 % enot, in 8 oseb moškega spola, kar predstavlja 5,33 % vseh enot.

Graf 4. 1: Spol anketirancev

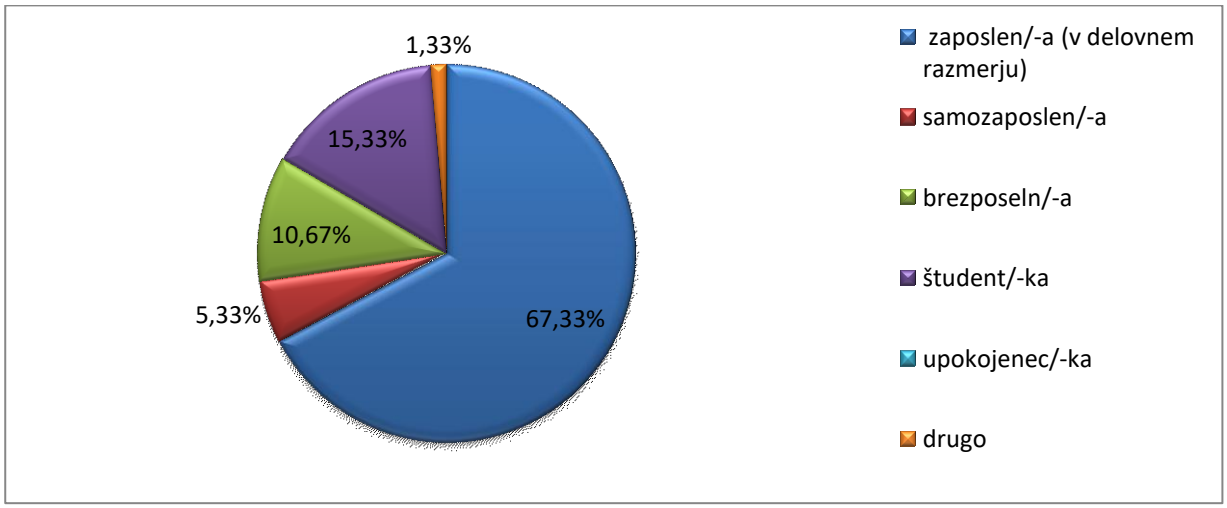
Največ oseb, ki so sodelovale v moji raziskavi, je starih od 26 do 33 let (83 oseb, 55,34 %) in predstavljajo največji delež vseh anketirancev, sledijo jim posamezniki s starostjo od 18 do 25 let (43 oseb, 28,67 %), nato posamezniki, stari od 34 do 41 let (20 oseb, 13,34 %), in posamezniki od 42 do 49 let (4 osebe, 2,67 %).

Tabela 2: Frekvenčna porazdelitev starosti

Razredi starosti	**Natančni meji razredov**	x_k	**f**	**f %**	**F**	**F %**
18–25	17,5–25,5	21,5	43	28,67	43	28,67
26–33	25,5–33,5	29,5	83	55,34	126	84
34–41	33,5–41,5	37,5	20	13,34	146	97,34
42–49	41,5–49,5	45,5	4	2,67	150	100
50 in več	49,5 in več	/	/	/	/	/
SKUPAJ	/	/	150	100	/	/

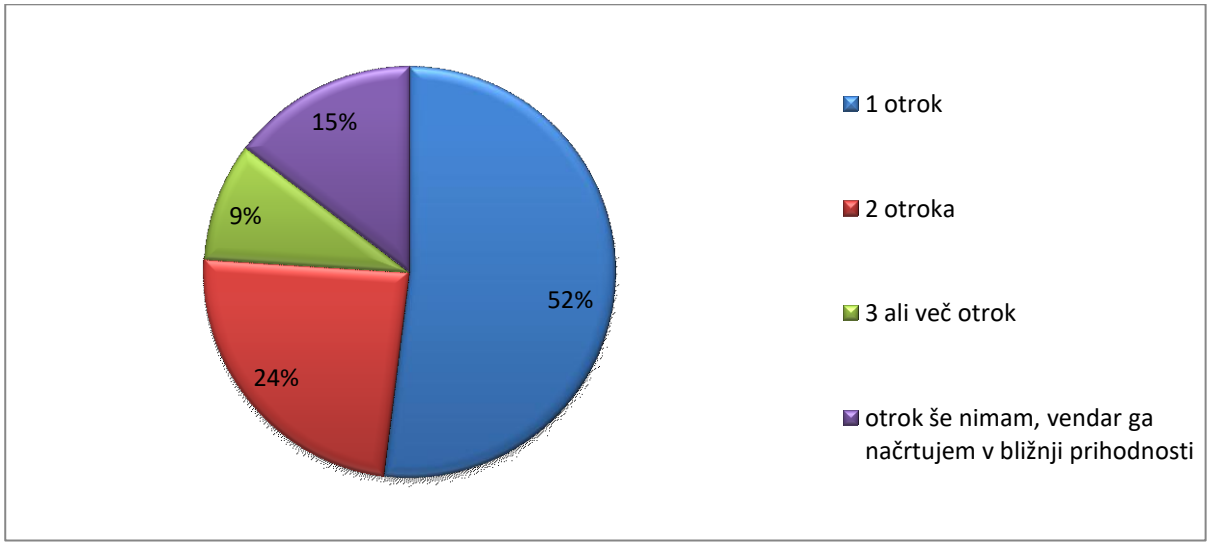
Največ oseb, ki so sodelovale v moji raziskavi, je zaposlenih oziroma so v delovnem razmerju (101 oseba, 67,33 %). Sledijo jim študentke oziroma študenti (23 oseb, 15,33 %), nato brezposelne osebe (16 oseb, 10,67 %) in pa samozaposlene osebe (8 oseb, 5,33 %). Dve osebi (1,34 %) sta označili možnost drugo na anketnem vprašalniku, pri čemer je ena od njiju zapisala, da je zaposlena po avtorski pogodbi, druga oseba pa ni napisala ničesar.

Graf 4. 2: Zaposlitveni status anketirancev

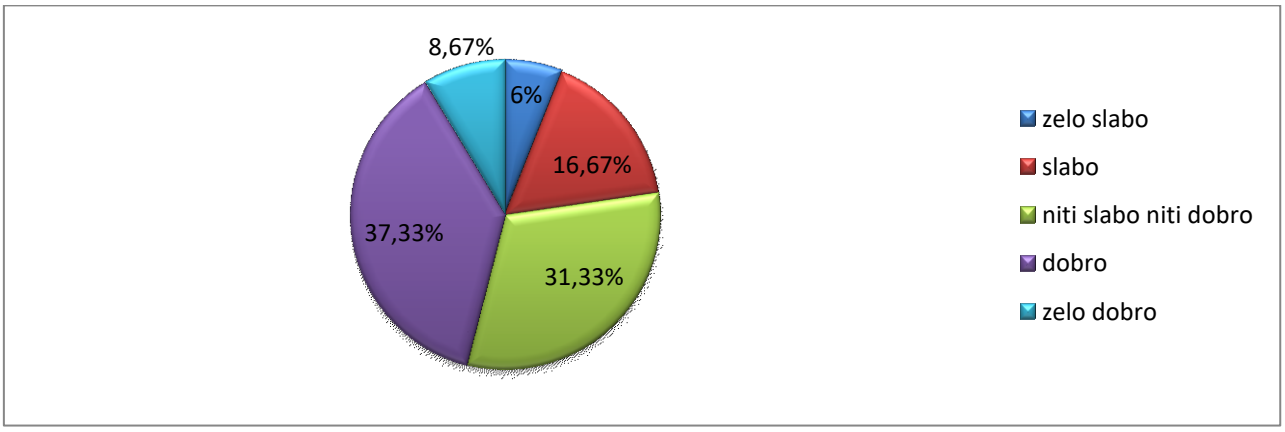
Na vprašanje, koliko otrok imajo anketiranci, je 78 oseb (52 %) odgovorilo, da imajo enega otroka, 36 oseb (24 %) je odgovorilo, da imajo dva otroka, 22 oseb (15 %) je odgovorilo, da otrok še nimajo, vendar ga/jih načrtujejo v bližnji prihodnosti, 14 oseb (9 %) pa je odgovorilo, da imajo 3 ali več otrok.

Graf 4. 3: Število otrok anketirancev

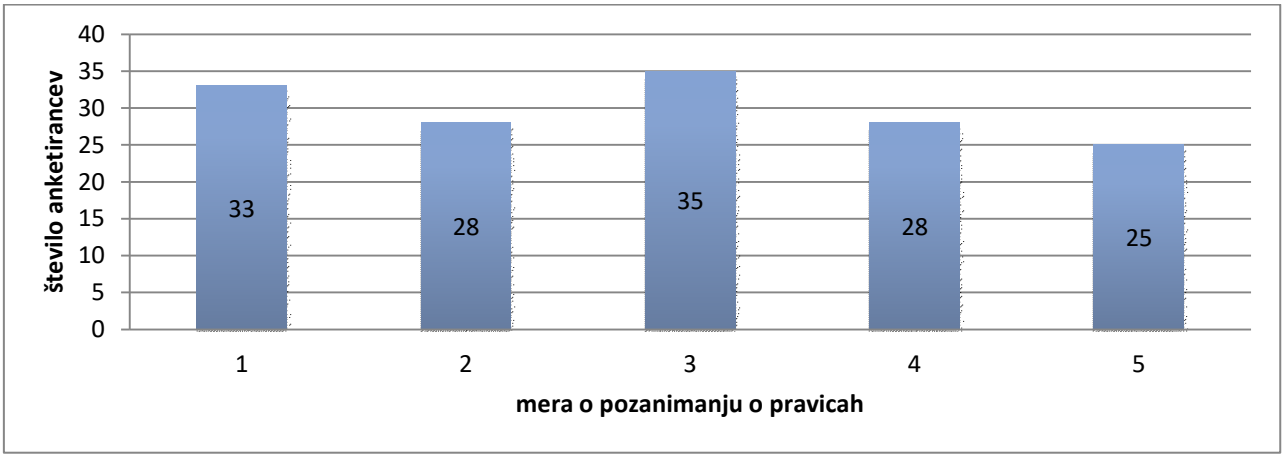
Na vprašanje o poznavanju pravic se je največ posameznikov opredelilo, da pravice, ki jim pripadajo iz naslova starševskega zavarovanja, poznajo dobro (56 oseb, 37,33 %). Sledijo jim tisti, ki pravice ne poznajo slabo niti dobro (47 oseb, 31,33 %), nato tisti, ki pravice poznajo slabo (25 oseb, 16,67 %). Zelo dobro pozna pravice 13 oseb, kar predstavlja 8,67 % anketirancev, zelo slabo pa pravice pozna 9 oseb, kar predstavlja 6 % anketirancev.

Graf 4. 4: Poznavanje pravic, ki jim pripadajo v primeru starševstva

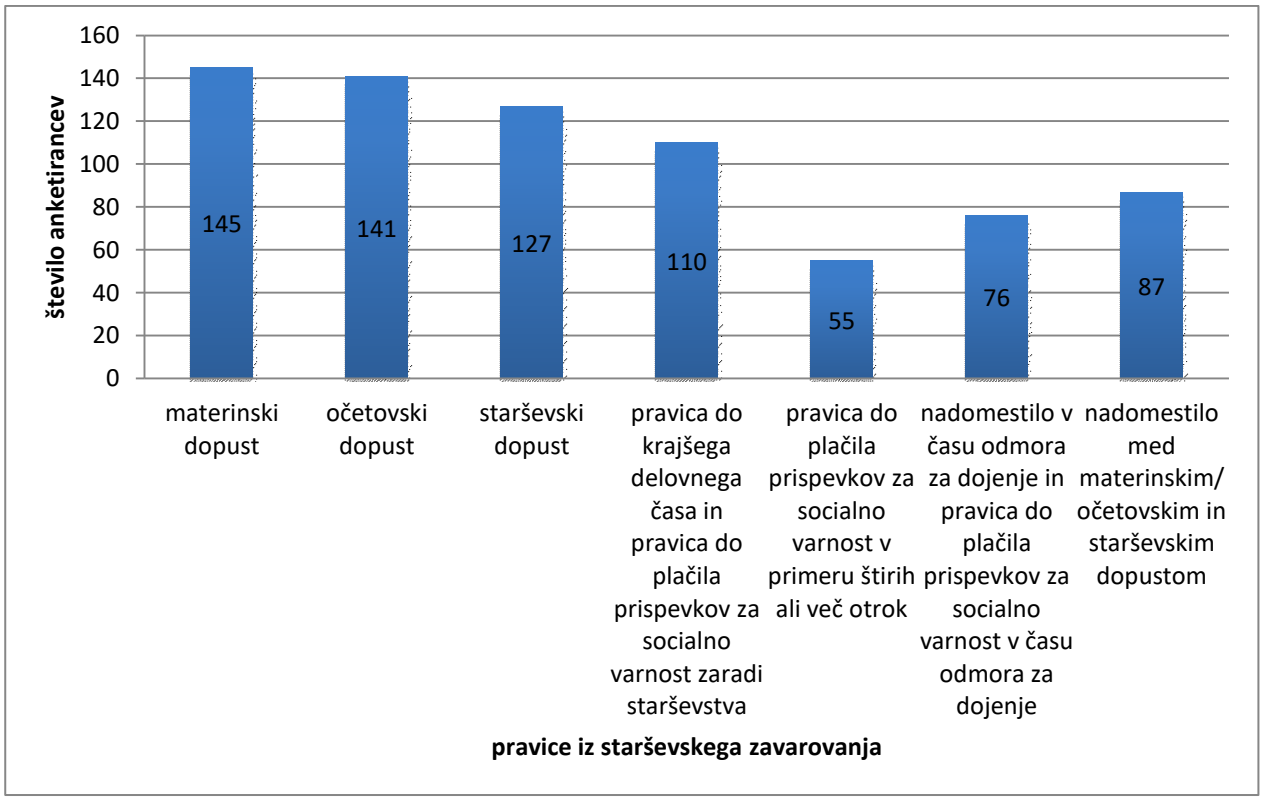
Na vprašanje, v kolikšni meri so se pred odločitvijo za otroka pozanimali o pravicah, ki jim pripadajo v primeru starševstva, pri čemer 1 pomeni, da se niso pozanimali o pravicah, 5 pa, da so se zelo dobro pozanimali o pravicah, se je največ oseb opredelilo s srednjo vrednostjo 3 (35 oseb, 23,49 %). Sledijo jim osebe, ki se pred odločitvijo otroka niso pozanimale o pravicah (33 oseb, 22,15 %). Zelo dobro se je pred odločitvijo za otroka o pravicah, ki jim pripadajo v primeru starševstva, pozanimalo 25 oseb (16,78 %). Menim, da rezultati odgovorov na to vprašanje povedo, da pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinski prejemki na načrtovanje družin nimajo tako močnega vpliva.

Graf 4. 5: Pozanimanje o pravicah pred odločitvijo za otroka

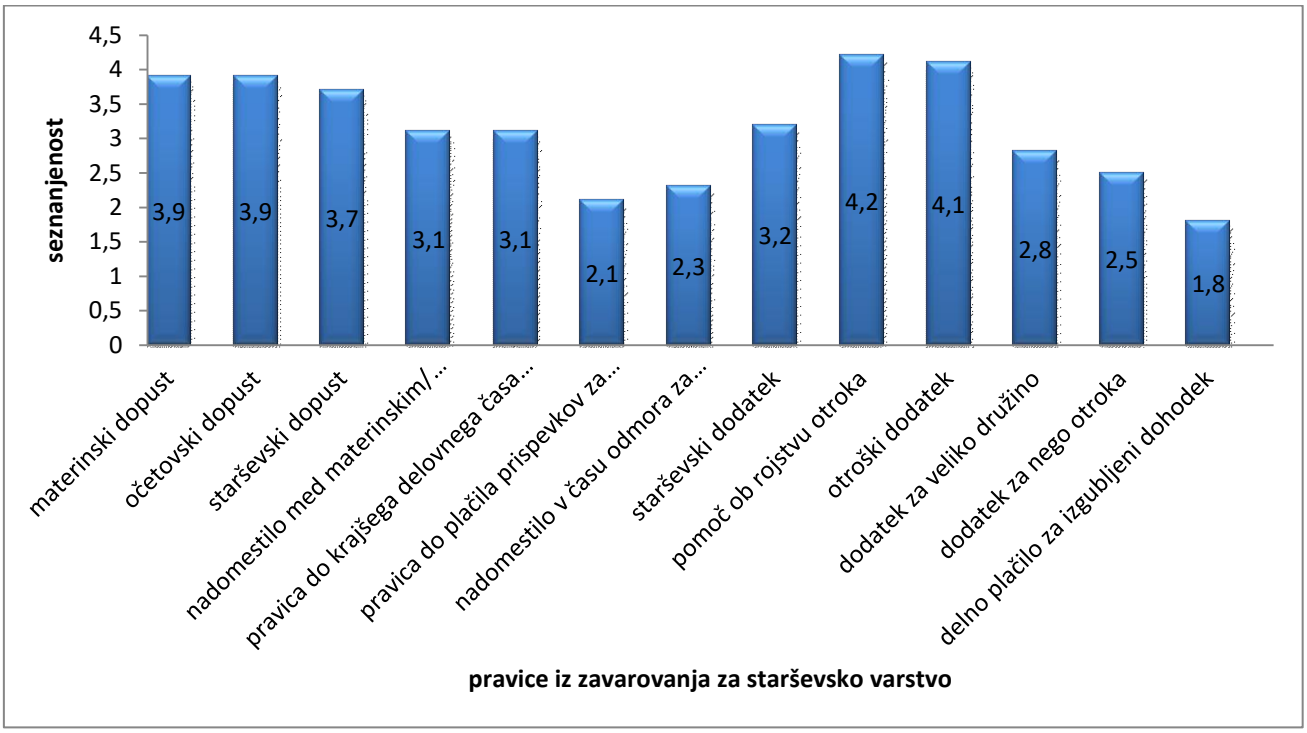
Pri vprašanju, za katere pravice iz starševskega zavarovanja so anketiranci vedeli, da jim pripadajo ob rojstvu otroka, je bil na prvem mestu materinski dopust (145 oseb, 96,67 %), na drugem mestu očetovski dopust (141 oseb, 94 %), nato je sledil starševski dopust (127 oseb, 84,67 %), nato pravica do krajšega delovnega časa in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva (110 oseb, 73,33 %), nato nadomestilo med materinskim/očetovskim in starševskim dopustom (87 oseb, 58 %), nato nadomestilo v času odmora za dojenje in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost v času odmora za dojenje (76 oseb, 50,67 %), na zadnjem mestu pa je pravica do plačila prispevkov za socialno varnost v primeru štirih ali več otrok (55 oseb, 36,67 %). Najbolj poznane pravice so torej pravice do dopustov, iz česar lahko domnevam, da so te pravice tudi najpogosteje izkoriščene. Najmanj poznana pravica je pravica do plačila prispevkov za socialno varnost v primeru štirih ali več otrok, kar je razumljivo, saj ima le 9 % anketirancev tri ali več otrok.

Graf 4. 6: Poznavanje pravic iz starševskega zavarovanja

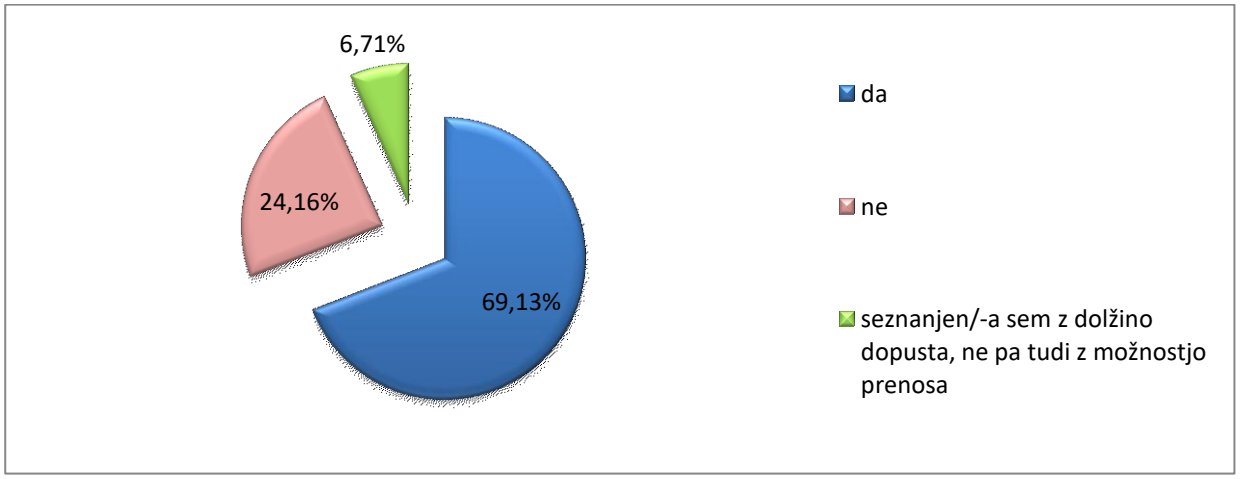
Pri vprašanju, v kakšni meri so posamezniki seznanjeni s pogoji za upravičenost pri posamezni pravici in njenem trajanju, so se posamezniki opredelili na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni, da niso seznanjeni s pogoji in trajanjem, 5 pa pomeni, da so zelo dobro seznanjeni s pogoji in trajanjem. Na podlagi odgovorov so najbolj seznanjeni s pogoji in trajanjem pomoči ob rojstvu otroka in otroškega dodatka, pri pravicah iz zavarovanja za starševsko varstvo pa glede materinskega, očetovskega in starševskega dopusta. Ocenitev s seznanjenostjo s pogoji in trajanjem pravic je bila pri navedenih pravicah višja od 3,5. Najmanj seznanjeni so s pogoji in trajanjem delnega plačila za izgubljeni dohodek, pri pravici do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva in pri nadomestilu v času odmora za dojenje in pravici do plačila prispevkov za socialno varnost v času odmora za dojenje. Pri teh pravicah so se opredelili s seznanjenostjo, nižjo od 2,5.

Graf 4. 7: Seznanjenost anketirancev s pogoji za upravičenost pri posamezni pravici in njenim trajanjem

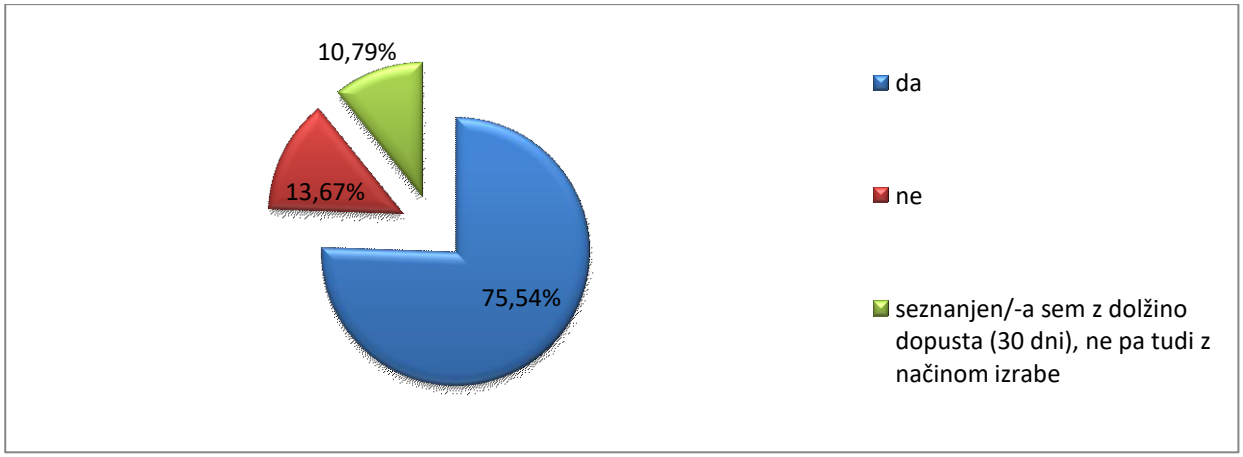
Na vprašanje, ali so posamezniki seznanjeni, da ima vsak od staršev pravico do starševskega dopusta v trajanju 130 dni, pri čemer lahko mati na očeta prenese 100 dni starševskega dopusta, oče pa lahko na mater prenese vseh svojih 130 dni (*graf 4.8., str. 27)*, so z da odgovorile 103 osebe (69,13 %), 36 oseb (24,16 %) je odgovorilo, da s tem niso seznanjene, 10 oseb (6,71 %) pa je odgovorilo, da so seznanjene z dolžino dopusta, ne pa tudi z možnostjo prenosa.

Graf 4. 8: Seznanjenost anketirancev o dolžini in prenosu starševskega dopusta

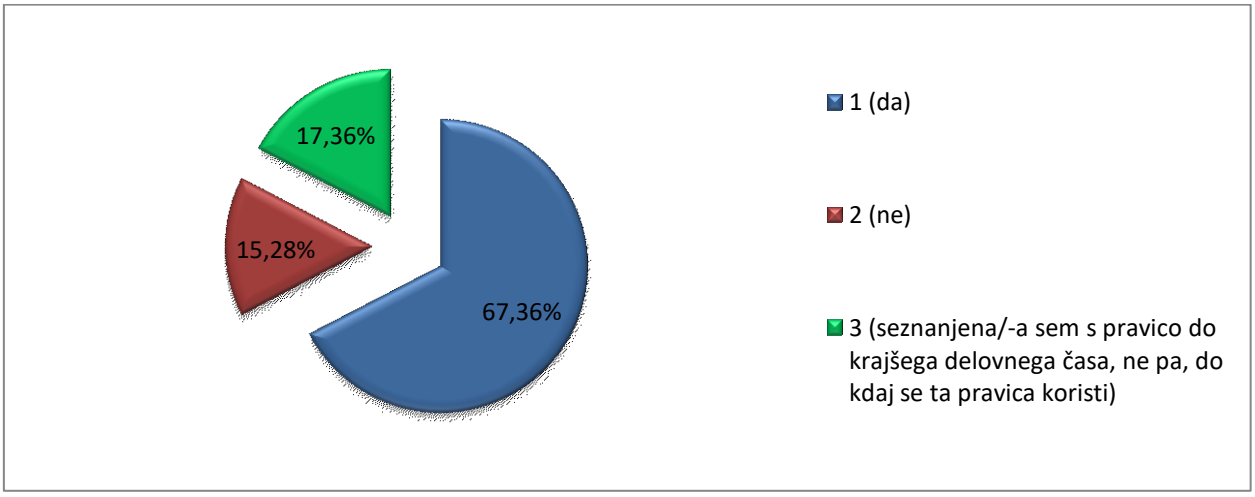
Na vprašanje, ali so posamezniki seznanjeni, da lahko oče očetovski dopust izrabi v dveh delih, pri čemer mora izrabiti najmanj 15 dni v strnjenem nizu najpozneje v enem mesecu po poteku starševskega dopusta, preostanek (največ 15 dni) pa lahko izrabi najpozneje do končanega prvega razreda osnovne šole otroka, je z da odgovorilo 105 oseb (75,54 %), z ne je odgovorilo 19 oseb (13,67 %), 15 oseb (10,79 %) pa je odgovorilo, da so seznanjene z dolžino dopusta, ne pa tudi z načinom izrabe.

Graf 4. 9: Seznanjenost anketirancev o dolžini in prenosu očetovskega dopusta

Na vprašanje, ali so posamezniki seznanjeni, da ima eden od staršev pravico do krajšega delovnega časa od polnega do tretjega leta starosti otroka, ta pravica pa v primeru dveh ali več otrok traja do končanega prvega razreda osnovne šole najmlajšega otroka, je z da odgovorilo 97 oseb (67,36 %), z ne je odgovorilo 22 oseb (15,28 %), 25 oseb (17,36 %) pa je odgovorilo, da so seznanjene s pravico do krajšega delovnega časa, ne pa tudi s tem, do kdaj se ta pravica lahko koristi.

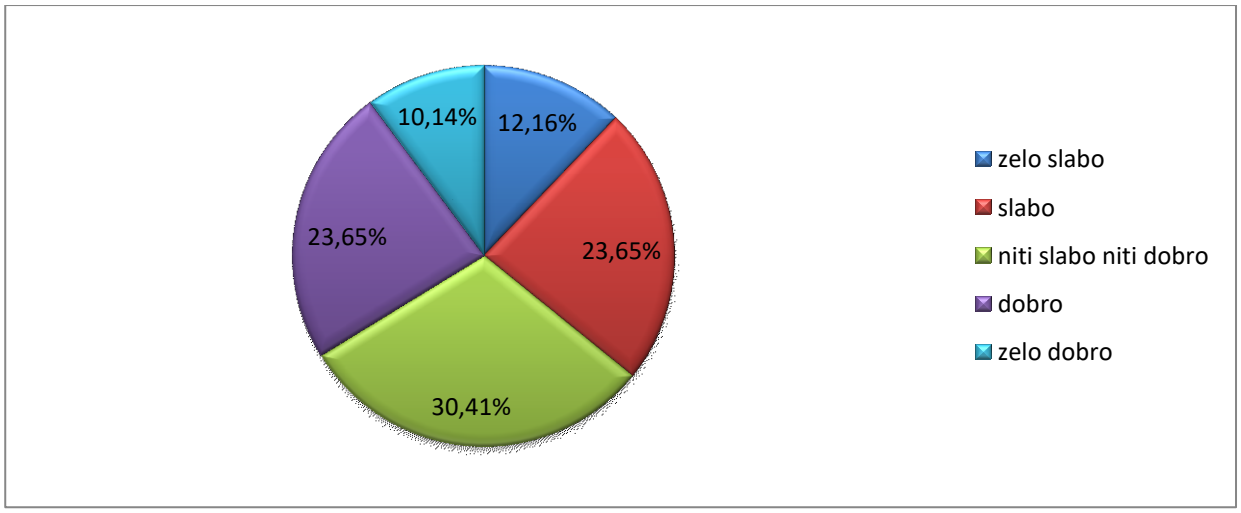
Graf 4. 10: Seznanjenost anketirancev z uveljavljanjem pravice do krajšega delovnega časa

Glede starševskega in očetovskega dopusta ter pravice do krajšega delovnega časa lahko na podlagi rezultatov sklepam, da so to kar poznane pravice med posamezniki, saj so v večini odgovorili z odgovorom da, torej so seznanjeni tako z dolžino kot tudi s prenosom oziroma načinom izrabe.

Na vprašanje, kako dobro so posamezniki seznanjeni z načinom uveljavljanja pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov, ali vedo, pri katerem organu je treba vložiti vlogo, v katerem roku in na kakšen način, se je največ oseb opredelilo, da z načinom niso seznanjeni niti slabo niti dobro (45 oseb, 30,41 %). Sledijo tisti, ki so se opredelili, da so slabo seznanjeni (35 oseb, 23,65 %) in pa dobro seznanjeni (35 oseb, 23,65 %), nato sledijo tisti, ki so zelo slabo seznanjeni (18 oseb, 12,16 %), in tisti, ki so zelo dobro seznanjeni (15 oseb, 10,14 %). Glede na rezultate menim, da imajo posamezniki premalo informacij in znanja o tem, kje in na kakšen način ter v katerem roku je treba uveljaviti pravice.

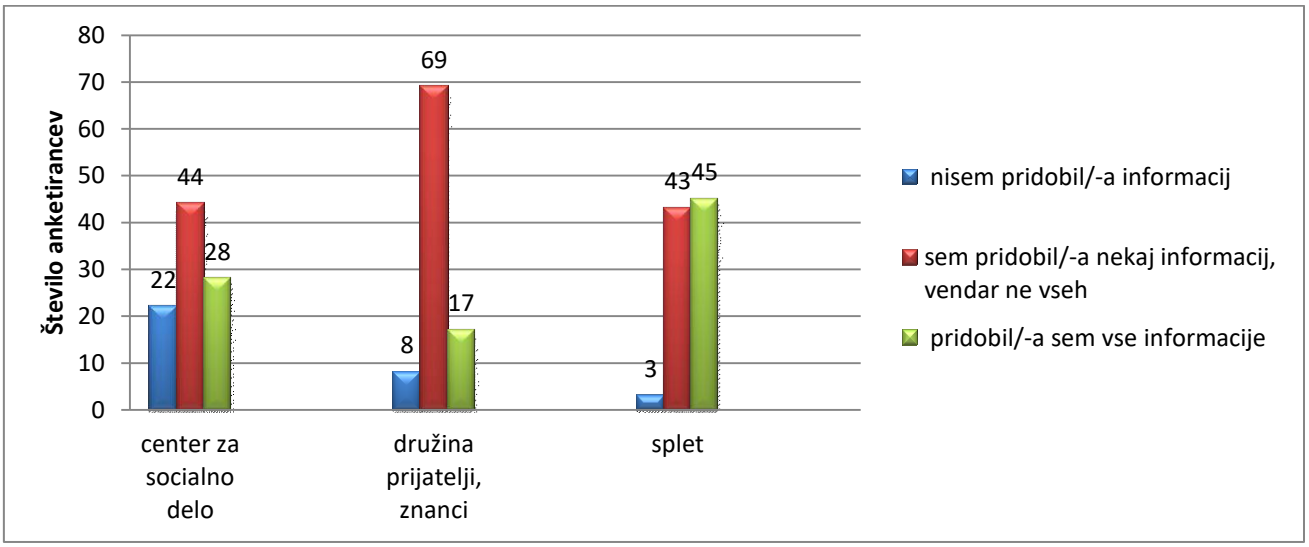
Graf 4. 11: Seznanjenost anketirancev z načinom uveljavljanja pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov

Na vprašanje o tem, v kakšni meri so posamezniki pridobili informacije od centra za socialno delo, družine/prijateljev/znancev in spleta *(graf 4.12, str. 29),* je odgovorilo 94 posameznikov. Od centra za socialno delo je največ posameznikov (44 oseb, 46,81 %) pridobilo nekaj informacij, vendar ne vseh, sledijo jim tisti (28 oseb, 29,79 %), ki so pridobili vse informacije, in nato tisti (22 oseb, 23,40 %), ki od centra za socialno delo niso pridobili nobenih informacij. Od družine, prijateljev in znancev je največ posameznikov (69 oseb, 73,40 %) pridobilo nekaj informacij, vendar ne vseh, sledijo tisti (17 oseb, 18,09 %), ki so z njihove strani pridobili vse informacije, in pa tisti (8 oseb, 8,51 %), ki pri njih niso pridobili nobenih informacij. Na spletu je največ posameznikov (45 oseb, 49,45 %) pridobilo vse informacije, sledijo tisti (43 oseb, 47,25 %), ki so pridobili nekaj informacij, a ne vseh, le nekaj posameznikov (3,30 %) pa na spletu ni iskalo informacij. Pod možnost drugo je pet

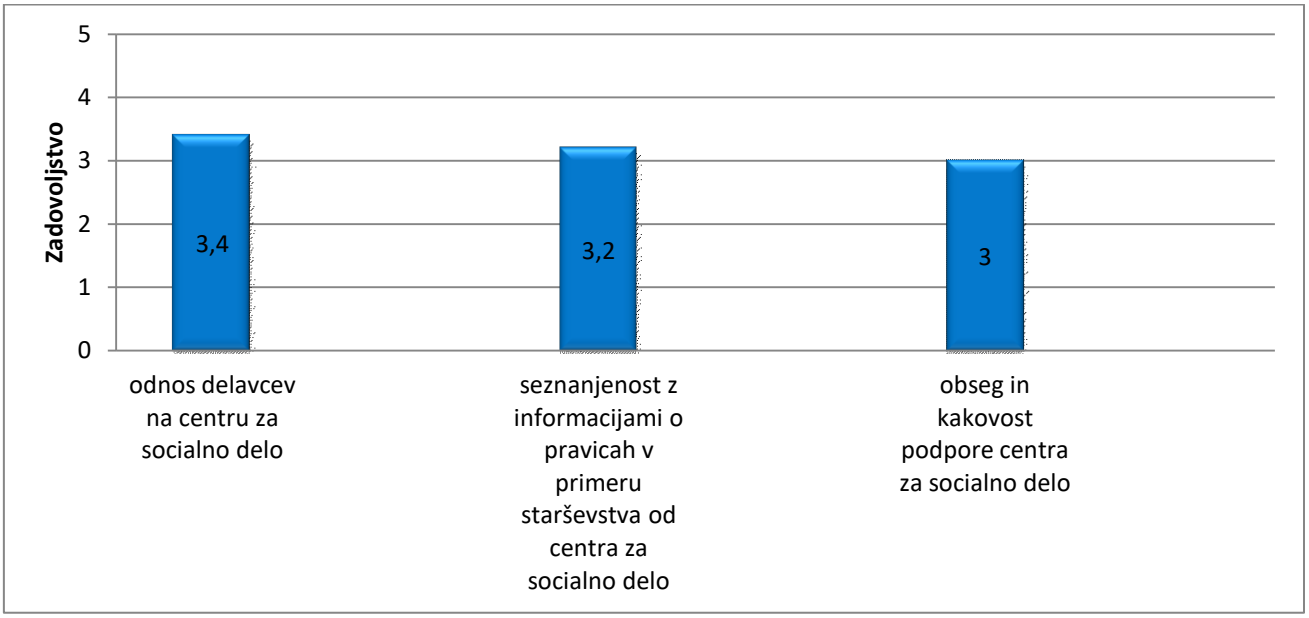
posameznikov zapisalo, da so informacije pridobili na fakulteti, ena oseba pa je zapisala, da je informacije prejela v knjižici »babybook«.

Graf 4. 12: Pridobitev informacij od navedenih

Na vprašanje, v kakšni meri so zadovoljni ob stiku s centrom za socialno delo, so se posamezniki opredelili na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni, da niso bili zadovoljni, in 5, da so bili zelo zadovoljni. Pri odnosu delavcev na centru za socialno delo so se opredelili v povprečju s 3,4. Pri seznanjenosti z informacijami o pravicah v primeru starševstva od centra za socialno delo so se v povprečju opredelili s 3,2. Z obsegom in kakovostjo podpore centra za socialno delo so se opredeli s 3.

Graf 4. 13: Zadovoljstvo anketirancev ob stiku s centrom za socialno delo

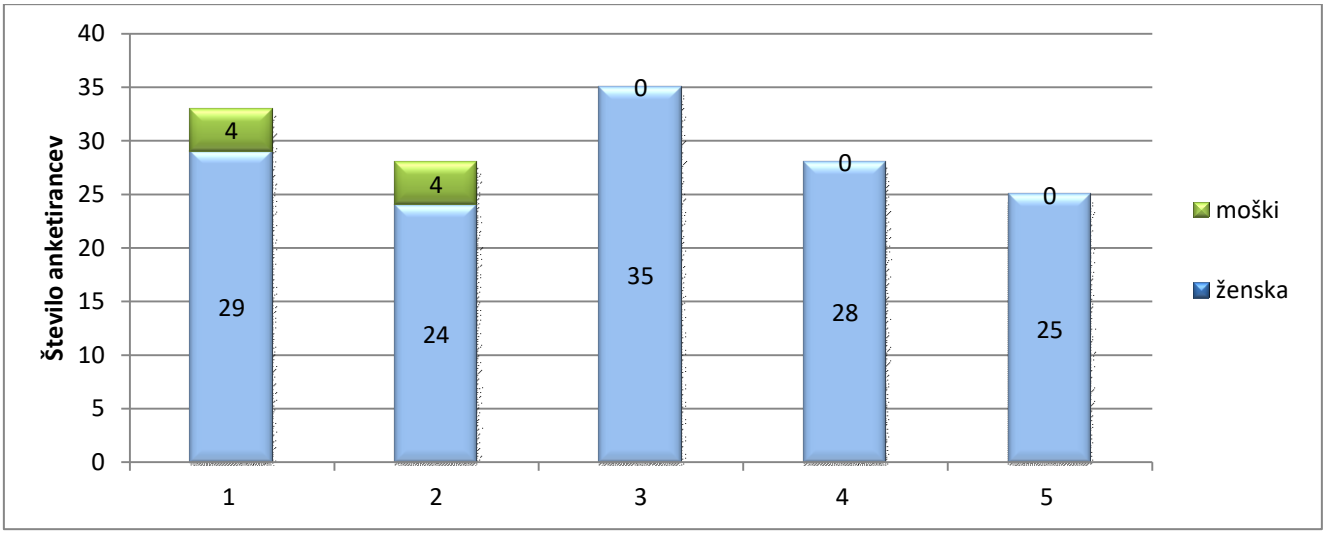

Pri vprašanju, za katere pravice posamezniki menijo, da niso dobili dovolj informacij, so anketiranci v največji meri izpostavili, da niso pridobili dovolj informacij na splošno za vse pravice, ki jim pripadajo v primeru starševstva, izpostavljene pa so bile v večji meri naslednje pravice: očetovski dopust, otroški dodatek, pravica o krajšem delovnem času, starševski dodatek, dodatek za veliko družino, dodatek za nego otroka, pravice v primeru brezposelnosti in v primeru starša študenta.

Posamezniki so na vprašanje o ovirah in težavah, s katerimi se srečujejo pri uveljavljanju pravic iz starševskega zavarovanja in družinskih prejemkov, v največji meri zapisali odgovore, vezane na vloge, ki jih je treba izpolniti za uveljavitev posameznih pravic (težave z izpolnitvijo vlog, ki so predolge in zahtevne, da je na splošno preveč »papirologije« ter veliko različnih rokov za oddajo, imajo premalo pomoči pri izpolnjevanju vlog ter ob tem nejasna in pomanjkljiva navodila za izpolnjevanje), na informacije, ki jih prejmejo od centra za socialno delo (premalo informacij in nerazumljive informacije, neznanje o zakonodaji in pravicah od centra za socialno delo, predvsem o pravicah in vlogah za starše študente), ter na stik s centrom za socialno delo (neodzivnost in slab odnos, da so postopki glede uveljavljanja pravic dolgotrajni in se čaka na odločbe, zaradi covid-19 so tudi izpostavili omejen dostop do centra in onemogočen osebni stik). Druge težave in ovire, ki so jih izpostavili, so še premalo finančne podpore, konstantno spreminjanje pogojev, nerazumljivi zakoni in predpisi, različne informacije, splošno nepoznavanje pravic in upravičenost do njih s strani posameznikov, nepoznavanje pravic s strani zdravstvene stroke ter to, da je posameznike sram vprašati.

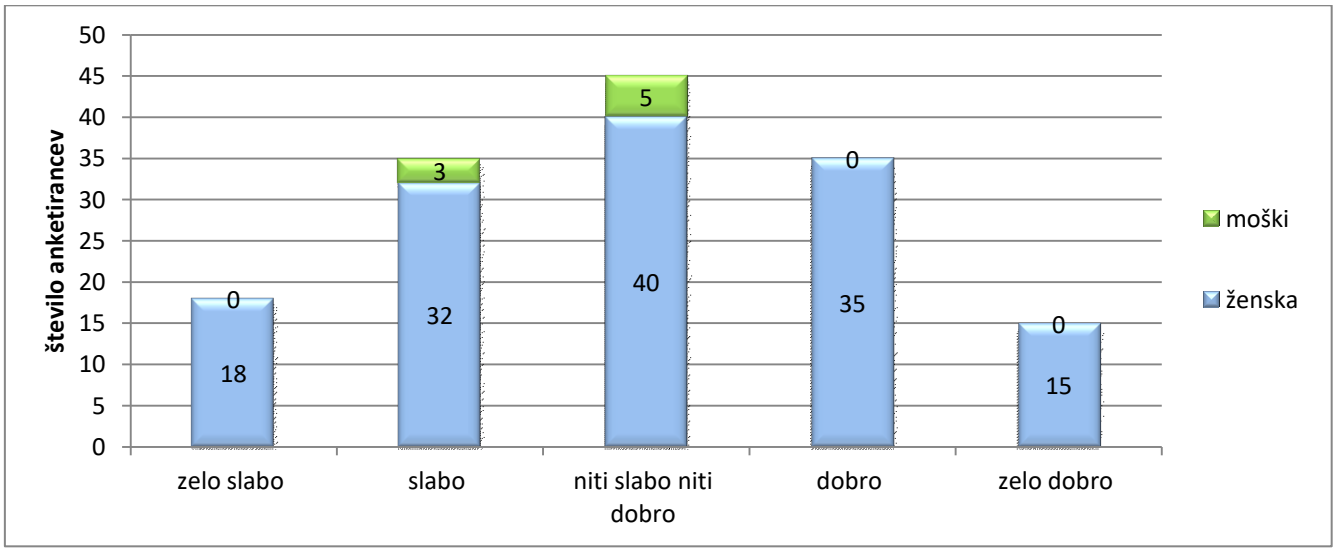
Pri vprašanju, v kakšni meri so se posamezniki pozanimali o pravicah, ki jim pripadajo v primeru starševstva, so se anketiranci opredelili na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni, da se niso pozanimali o pravicah, 5 pa, da so se zelo dobro pozanimali o pravicah. Glede na spol je razvidno, da so se moški opredelili samo s številkama 1 in 2.

Graf 4. 14: Pozanimanje o pravicah pred odločitvijo za otroka glede na spol

Na vprašanje, kako dobro so posamezniki seznanjeni z načinom uveljavljanja pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov, ali vedo, pri katerem organu je treba vložiti vlogo, v katerem roku in na kakšen način, so se posamezniki moškega spola opredelili, da pravice poznajo slabo (3 osebe) in niti slabo niti dobro (5 oseb), nobena oseba moškega spola se ni opredelila, da pravice pozna dobro in zelo dobro.

Graf 4. 15: Seznanjenost anketirancev z načinom uveljavljanja pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov

Pregled hipotez

Prvo hipotezo »*Posamezniki pravice, ki jim pripadajo v primeru starševstva, poznajo slabo«* lahko na podlagi rezultatov svoje raziskave ovržem, ker je manj kot tretjina posameznikov na vprašanje, kako dobro poznajo pravice, ki jim pripadajo v primeru starševstva, odgovorilo z možnostjo odgovora zelo slabo in slabo.

Druga hipoteza *»Bolje sta poznani pravica do krajšega delovnega časa in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva kakor pravica do nadomestila v času odmora za dojenje in pravica do plačila prispevkov v času odmora za dojenje«* na podlagi moje raziskave drži, saj je 110 oseb (73,34 %) odgovorilo, da poznajo pravico do krajšega delovnega časa in pravico do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva, medtem ko je pravico do nadomestila v času odmora za dojenje in pravico do plačila prispevkov v času odmora za dojenje poznalo 76 oseb (50,67 %).

Tretja hipoteza *»Najbolje poznana pravica, ki pripada posameznikom v primeru starševstva, je materinski dopust«* na podlagi rezultatov moje raziskave drži, saj je na vprašanje, za katere pravice so vedeli, da jim pripadajo v primeru starševstva, največ oseb, in sicer 145 (96,67 %), odgovorilo, da poznajo pravico do materinskega dopusta.

Posamezniki so na vprašanje, v kakšni meri so seznanjeni s pogoji za upravičenost pri posamezni pravici in njenem trajanju, v povprečju odgovorili z višjo oceno pri pravicah iz zavarovanja za starševsko varstvo, in sicer v povprečju z oceno 3,16 od 5, medtem ko so pri družinskih prejemkih odgovorili v povprečju z oceno 3,1, kar pomeni, da na podlagi raziskave četrto hipotezo *»Posamezniki so bolje seznanjeni s pogoji za upravičenost in trajanjem pri pravicah iz zavarovanja za starševsko varstvo kot pri družinskih prejemkih«* lahko potrdim.

Peto hipotezo *»Večje število posameznikov je seznanjeno s pravico do krajšega delovnega časa, ne pa tudi, do kdaj se ta pravica lahko koristi«* na podlagi rezultatov svoje raziskave lahko ovržem, saj je na vprašanje, ali so posamezniki seznanjeni, da ima eden od staršev pravico do krajšega delovnega časa od polnega do tretjega leta starosti otroka ter da ta pravica v primeru dveh ali več otrok traja do končanega prvega razreda osnovne šole najmlajšega otroka, z možnostjo odgovora da odgovorilo 97 oseb (67,36 %), z možnostjo odgovora seznanjen/-a sem s pravico do krajšega delovnega časa, ne pa tudi, do kdaj se ta pravica koristi, pa le 25 oseb (17,36 %).

Šesto hipotezo *»Osebe ženskega spola bolje poznajo pravice kakor osebe moškega spola«* na podlagi rezultatov svoje raziskave in Hi-kvadrat testa lahko potrdim. Za izračun sem si izbrala Cramerjevo α, saj gre za kontingenčni koeficient moči povezanosti, kjer je vsaj ena od spremenljivk na nominalni ravni (v mojem primeru je spremenljivka spol na nominalni ravni, spremenljivka poznavanje pravic pa na ordinalni ravni). Hi-kvadrat nam ničesar ne pove o moči povezave, vendar lahko moč povezave izračunamo s Cramerjevo α, ki je izpeljana iz Hi-kvadrata. Cramerjeva α lahko zavzema vrednosti med 0 ali 1 in na podlagi te vrednosti ločimo štiri vrste povezanosti. V mojem primeru vrednost 0,16 nakazuje na šibko povezanost. Spol in poznavanje pravic mojih podatkov sta torej šibko povezana.

Sedmo hipotezo »*Posamezniki se pri uveljavljanju pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo srečujejo z različnimi težavami, ena od teh je preveliko število vlog za izpolnjevanje*« na podlagi odgovorov lahko potrdim, saj so posamezniki pogosto kot težavo pri uveljavljanju pravic iz zavarovanj za starševsko varstvo izpostavili, da se soočajo s preveč »papirologije« oziroma da morajo izpolniti veliko različnih vlog.

5. RAZPRAVA IN SKLEPI

Rezultati te raziskave se nanašajo na vzorec anketirancev, ki so odgovarjali na anketo. Največ anketirancev je starih od 26 do 33 let (83 oseb, 55,34 %), sledijo jim osebe, ki so stare od 18 do 25 let (43 oseb, 28,67 %). V moji raziskavi je sodelovalo 142 (94,67 %) žensk in 8 (5,33 %) moških, od tega je 101 (67,33 %) oseba zaposlena oziroma v delovnem razmerju, sledijo študentke oziroma študenti (23 oseb, 15,33 %), nato brezposelne osebe (16 oseb, 10,67 %) in samozaposlene osebe (8 oseb, 5,33 %). Največ anketirancev, ki so sodelovali v moji raziskavi, ima enega otroka (78 oseb, 52 %).

Naloga države je, da ustvarja pogoje za doseganje visoke kakovosti življenja družin in s tem pripravlja spodbudno okolje za odločanje za družino. Republika Slovenija pri tem nudi različne pravice iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo in družinske prejemke, ki pripadajo posameznikom v primeru starševstva. O tem, kako dobro so se posamezniki pred odločitvijo za otroka pozanimali o pravicah, ki jim pripadajo v primeru starševstva, se je največ posameznikov opredelilo z vrednostjo 3. Iz tega lahko sklepam, da pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinski prejemki niso ključen dejavnik za odločanje za otroka, nedvoumno pa pomenijo pomembno spodbudo. Tudi raziskava iz leta 2010, ki jo je izvedel Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo, je pokazala, da se ljudje za otroke odločajo predvsem, ker si jih želijo imeti (ReDP 18–28, 2018). To mi pove, da pravice, ki posameznikom pripadajo v primeru starševstva, niso glavni faktor za odločanje za starševstvo, vendar pa so zelo pomembne in jih je zato treba ohraniti oziroma nadgrajevati. Vprašanje sem analizirala tudi glede na spol in ugotovila, da so se osebe moškega spola opredelile pri tem vprašanju le z vrednostjo 1 in 2, kar pomeni, da se pred odločitvijo za otroka o pravicah niso pozanimali oziroma so se pozanimali zelo malo, medtem ko se je večina žensk (88 oseb, 62 %) opredelila z vrednostmi 3, 4 in 5.

Pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo, družinski prejemki in finančna podpora staršem omogočijo kakovostno starševstvo, otrokom pa kakovostno otroštvo. Družinam s tem zagotovijo čim ustreznejše pogoje za življenje ter lažje usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti, izboljšajo pa pogoje socialno šibkim družinam. Zato je pomembno, da so posamezniki seznanjeni s pravicami, ki jim pripadajo v primeru starševstva. Največ anketirancev (56 oseb, 37,33 %) je svoje poznavanje pravic iz naslova starševskega zavarovanja in družinskih prejemkov ocenilo z vrednostjo dobro. Povezava med spolom in

poznavanjem pravic iz sistema socialne varnosti v primeru starševstva je šibka, kar sem izračunala s testom Hi-kvadrat.

Kljub temu da sem prvo hipotezo »*Posamezniki pravice, ki jim pripadajo v primeru starševstva, poznajo slabo«* glede na rezultate raziskave ovrgla, je še vedno relativno visok delež tistih, ki so odgovorili, da pravice poznajo zelo slabo in slabo. Tukaj moram opozoriti tudi na to, da se je več kot 30 % posameznikov opredelilo z odgovorom, da pravice ne poznajo niti slabo niti dobro, kar nakazuje na pomanjkljivosti pri poznavanju pravic. Iz tega lahko izhajam, da je to zaskrbljujoče, če upoštevam, da so v največji meri odgovarjali posamezniki, ki otroke že imajo oziroma jih načrtujejo.

Najbolj poznane pravice v primeru starševstva so materinski, očetovski in starševski dopust ter pravica do krajšega delovnega časa in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva. Menim, da so dopusti med najbolj poznanimi pravicami, saj jih starši uveljavljajo, da namenijo svoj čas negi, varstvu in vzgoji otroka (Strban, Kresal in Tičar, 2014, str. 49). Prav tako je tukaj pomembno tudi posebno, delovnopravno varstvo zaposlenih staršev, katerega namen je omogočiti usklajevanje družinskega in poklicnega življenja. Najmanj poznana pravica s strani anketirancev pa je pravica do plačila prispevkov za socialno varnost v primeru štirih ali več otrok. Menim, da je to v moji raziskavi razumljivo, saj je le 9 % posameznikov, ki so sodelovali v moji raziskavi, takšnih, da imajo tri otroke ali več.

Anketiranci so se o seznanjenosti s pogoji za upravičenostjo pri posamezni pravici in njenem trajanju opredelili na lestvici od 1 do 5 (1 pomeni, da niso seznanjeni s pogoji in trajanjem, 5 pomeni, da so zelo dobro seznanjeni s pogoji in trajanjem). Najbolje so seznanjeni s pogoji pravice in njenim trajanjem pri družinskem prejemku pomoči ob rojstvu otroka in otroškem dodatku ter pri materinskem in očetovskem dopustu ter starševskem dopustu, pri katerih so bile vrednosti opredelitve v povprečju višje od 3,5. Iz teh rezultatov lahko sklepam, da so te pravice tudi najbolj izkoriščene pravice med starši v Sloveniji.

Posamezniki so seznanjeni s trajanjem in upravičenostjo pri pravicah iz zavarovanja za starševsko varstvo bolje kot pri družinskih prejemkih (kakor je bila zastavljena tudi hipoteza 4), vendar ni bilo velikih razlik. Mogoče je ena od razlag lahko, da posamezniki ne poznajo razlike med pravicami iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskimi prejemki oziroma ne ločijo, kam katere pravice spadajo. Tudi če primerjam nadomestila v času materinskega,

očetovskega in starševskega dopusta s starševskim dodatkom, večjih razlik pri seznanjenosti ni.

Raziskava stališča Slovencev (Slovensko javno mnenje, 2016) je pokazala, da je največji delež anketirancev izjavil, da bi bilo najbolje, da bi starša starševski dopust enakomerno izrabila. Večina posameznikov (103 osebe, 69,13 %) je seznanjenih z dolžino starševskega dopusta kot tudi z možnostjo prenosa, in sicer, da ima vsak od staršev pravico do starševskega dopusta v trajanju 130 dni, pri čemer lahko mati na očeta prenese 100 dni starševskega dopusta, oče pa lahko na mater prenese vseh svojih 130 dni (29. člen ZSDP-1). Država spodbuja enakomerno izrabo dopustov s strani obeh staršev, kar bi posledično pomenilo večjo enakost med spoloma tako v družinskem kot v poklicnem življenju (Kresal, 2014, str. 6). Še vedno pa v praksi velja pravilo, da očetje svoj del starševskega dopusta prenesejo na mati, in da so matere tiste, ki koristijo starševski dopust v celoti.

Prav tako je večina posameznikov (105 oseb, 75,54 %) seznanjena z dolžino in prenosom očetovskega dopusta, in sicer, da lahko oče očetovski dopust izrabi v dveh delih, pri čemer mora izrabiti najmanj 15 dni v strnjenem nizu najpozneje v enem mesecu po poteku starševskega dopusta (27. člen ZSDP-1), preostanek (največ 15 dni) pa lahko izrabi najpozneje do končanega prvega razreda osnovne šole otroka (Kresal 2014, str. 4). Treba je dvigniti ozaveščenost o pravicah tako staršev kot tudi delodajalcev, saj je raziskava Stališča Slovencev pokazala (Slovensko javno mnenje 2016), da so razlogi, da se očetje ne odločijo za izkoriščanje očetovskega dopusta, slaba informiranost, nerazumevanje nadrejenih in sodelavcev, nerazumevanje pomena in ciljev očetovskega in starševskega dopusta.

Večina anketirancev (97 oseb, 67,36 %) je seznanjena, da ima eden od staršev pravico do krajšega delovnega časa od polnega do tretjega leta starosti otroka, ta pravica pa v primeru dveh ali več otrok traja do končanega prvega razreda osnovne šole najmlajšega otroka (50. člen ZSDP-1). V zadnjem obdobju se je povečal delež žensk, ki delajo s krajšim delovnim časom, ko imajo majhne otroke, vendar ima izraba tovrstne pravice negativen vpliv na njihov položaj na trgu dela, posledično imajo tudi nižjo odmerjeno pokojnino (ReDP 18–28, 2018). Menim, da bi bile tu potrebne spremembe, da bi se zagotovilo, da izraba te pravice ne bi vplivala na pokojnino, saj pravica do krajšega delovnega časa pripomore k lažjemu usklajevanju družinskih in poklicnih obveznosti. K temu je (vsaj delno) že pripomogla zadnja sprememba ZSDP-1 (ZSDP-1D, Uradni list RS, št. 158/2020), na podlagi katere se prispevki

za socialno varnost odmerijo od osnove za izračun nadomestila, kot je določena v 43. členu ZSDP-1.

Anketiranci so informacije glede pravic, ki jim pripadajo v primeru starševstva, dobili od centra za socialno delo, družine, prijateljev, znancev, spleta, fakultete in knjižice »babybook«. Od centra za socialno delo je največ anketirancev (44 oseb, 46, 81 %) pridobilo nekaj informacij, vendar ne vseh, prav tako je največ posameznikov (69 oseb, 73,40%) od družine, prijateljev in znancev pridobilo nekaj informacij, vendar ne vseh. Na spletu je največ posameznikov (45 oseb, 49,45 %) pridobilo vse informacije. Največji delež posameznikov je informacije iskal preko spleta, kjer niso vedno zanesljivi odgovori. Tu se lahko navežem na naslednje rezultate odgovorov, pri katerih se je največ posameznikov (45 oseb, 30,41 %) opredelilo, da z načinom uveljavljanja pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov – in sicer, ali vedo, pri katerem organu je treba vložiti vlogo, v katerem roku in na kakšen način – niso seznanjeni niti slabo niti dobro. To vprašanje sem analizirala tudi glede na spol in ugotovila, da so se osebe moškega spola opredelile samo pri vrednostih niti slabo niti dobro in slabo.

Anketiranci menijo, da ne pridobijo dovolj informacij glede pravic, ki jim pripadajo iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo in družinske prejemke, in njihovega uveljavljanja. V največji meri so bile izpostavljene pravice, za katere ne pridobijo dovolj informacij: očetovski dopust, otroški dodatek, pravica o krajšem delovnem času, starševski dodatek, dodatek za veliko družino, dodatek za nego otroka, pravice v primeru brezposelnosti in v primeru starša študenta.

Prav tako se posamezniki srečujejo z raznimi ovirami in težavami pri uveljavljanju pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov, in sicer imajo v največji meri težave pri vlogah za uveljavitev posameznih pravic, in sicer, da je preveč različnih vlog, da so zahtevne in predolge, dobijo premalo pomoči pri izpolnjevanju vlog, navodila so pomanjkljiva in nejasna, prav tako pa so izpostavili, da je preveč različnih rokov za oddajo vlog.

Ob stiku s centrom za socialno delo so se anketiranci na lestvici od 1 do 5 (pri čemer 1 pomeni, da niso bili zadovoljni, in 5 pomeni, da so bili zelo zadovoljni) pri odnosu delavcev na centru za socialno delo v povprečju opredelili s 3,4, pri seznanjenosti z informacijami o

pravicah v primeru starševstva od centra za socialno delo so se opredelili s 3,2, pri obsegu ter kakovosti podpore centra za socialno delo pa so se opredelili s 3. Vzpostavitev dobrega in kvalitetnega odnosa z uporabniki je pri socialnem delu ključnega pomena (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019). Veliko uporabnikov prvi stik s centri za socialno delo naveže ravno pri pridobivanju informacij o pravicah iz starševskega zavarovanja in pomembno je, da imajo dobro prvo izkušnjo.

Anketiranci so izpostavili, da pridobijo premalo in nerazumljive informacije ter da so se nekateri srečali z neznanjem o zakonodaji in pravicah s strani centra za socialno delo, predvsem o pravicah in vlogah za starše študente. Ob stiku s centrom za socialno delo so nekateri naleteli na neodzivnost in slab odnos. Prav tako so anketiranci izpostavili, da so postopki glede uveljavljanja pravic dolgotrajni in da čakajo na odločbe. Zaradi covida-19 so izpostavili kot oviro omejen dostop do centra in onemogočen osebni stik, ki pa je pomemben pri delu z ljudmi. Menim, da imajo strokovni delavci (socialni delavci) na centrih za socialno delo preveč dela z birokracijo, ki je v zadnjem času zelo narasla. Vloga socialnega dela tako izgublja svoj pravi namen, in sicer to, da je socialno delo neposredno delo z ljudmi (Šugman Bohinc, 2016, str. 234), da skupaj z njimi raziskujemo, kakšne spremembe potrebujejo, da bi rešili svoje stiske (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 128), da smo jim podpora in pomoč pri tem procesu.

Anketiranci so svoje poznavanje pravic skozi vprašanja v anketnem vprašalniku v povprečju ocenili s srednjimi vrednostmi, kar ni zelo slabo. Menim, da bi moralo biti na splošno poznavanje teh pravic boljše, saj nam pravice iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinski prejemki lahko olajšajo izzive, ki jih prinese starševstvo. S tem imam v mislih nadomestila za izpadli dohodek, dopust za nego in varstvo otrok ter razne denarne dodatke, ki so namenjeni izobraževanju, vzgoji in preživljanju otrok ter lahko pripomorejo k lažjemu usklajevanju poklicne in starševske vloge (Strban, Kresal in Tičar, str. 69). Izjemno pomembno je kakovostno skupno preživljanje družin in treba je učinkovito informirati posameznike o pravicah, ki jim pripadajo v primeru starševstva.

Med pisanjem svoje naloge sem razmišljala o tem, kako bi lahko svojo raziskavo še izboljšala. Ena od prvih izboljšav je pridobitev večjega vzorca in hkrati večjega deleža oseb moškega spola, iz katerega bi ugotovitve oziroma poznavanje pravic lažje primerjala med

ženskami in moškimi. Prav tako bi lahko raziskovala poznavanje pravic staršev glede na število otrok in preverila hipotezo, ali starši z več otroki bolje poznajo pravice, ki jim pripadajo v primeru starševstva, kot starši, ki otroka pričakujejo ali imajo le enega otroka. Raziskava bi lahko vsebovala tudi dve ločeni vprašanji o seznanjenosti anketirancev o pogojih za upravičenost pri posamezni pravici in o trajanju posamezne pravice.

Iz svoje raziskave lahko sklepam naslednje:

- Posamezniki ne poznajo vseh pravic, ki jim pripadajo iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo.
- Posamezniki niso dovolj dobro seznanjeni s pogoji za upravičenost do posameznih pravic, ki jim pripadajo v primeru starševstva, in njihovim trajanjem.
- Posamezniki še vedno v večji meri iščejo informacije po spletu, vendar te niso vedno zanesljive.
- Posamezniki iščejo pomoč in podporo tudi na centru za socialno delo, vendar ne dobijo vedno zadostne podpore.
- Posamezniki se pri uveljavljanju pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov srečujejo z raznimi težavami in ovirami.
- Na področju zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov so potrebne spremembe glede boljše ozaveščenosti posameznikov in poznavanja pravic v primeru starševstva.

6. PREDLOGI

Na podlagi ugotovitev in sklepov, ki jih je pokazala moja raziskava, lahko oblikujem nekaj predlogov za izboljšanje poznavanja pravic iz naslova sistema zavarovanja za starševsko varstvo in družinske prejemke.

Potrebne bi bile spremembe, da bi posamezniki bolje poznali pravice, ki jim pripadajo v primeru starševstva. Kot oviro in težavo so anketiranci navedli, da je na splošno preveč »papirologije«, različnih vlog in rokov ter je posledično vsemu težko slediti. Eden od predlogov je, da bi se uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinske prejemke poenostavilo, da bi zmanjšali število različnih vlog.

Strokovni delavci, ki delajo na področju starševskega varstva in družinskih prejemkov, bi potrebovali dodatno izobraževanje, npr. glede pravic, ki pripadajo študentom, ki postanejo starši, ter sprotna izobraževanja o aktualnih spremembah v sistemu socialne varnosti. Pomembno je namreč, da centri za socialno delo predstavljajo zanesljiv vir informacij ter da se nanje posameznik lahko vedno obrne in se s tem izogne pridobivanju nepopolnih ali netočnih informacij na spletu.

Lahko bi se uvedlo delavnice ali izobraževanja za bodoče starše na centrih za socialno delo, kjer bi strokovni delavci podrobno predstavili, kaj morajo bodoči starši izpolniti, katere vloge in kako ter kakšne možnosti vse imajo. Na spletni strani Skupnosti centrov za socialno delo in na spletni strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti imajo posamezniki možnost pridobiti osnovne informacije o pravicah in vloge. Treba bi bilo ozavestiti ljudi, da imajo na teh dveh spletnih straneh zanesljive informacije, za dodatna vprašanja pa naj se obrnejo na centre za socialno delo.

Strokovni delavci na centrih za socialno delo delajo tudi na področju starševskega varstva in družinskih prejemkov. Zanimivo bi bilo raziskati njihove izkušnje dela na tem področju. S kakšnimi težavami in ovirami se soočajo sami kot delavci, ko pridejo v stik z uporabniki, kakšen odnos imajo strokovni delavci do uporabnikov in uporabniki do njih, katera so najpogostejša vprašanja in ovire ter težave, s katerimi se soočajo uporabniki.

Leta 2018 je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti izvedlo reorganizacijo centrov za socialno delo, ki bi morala poenotiti delovanje centrov za socialno

delo in upravnih postopkov pri uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, omogočiti več časa za strokovne naloge in delo na terenu, povečati učinkovitost in kakovost dela ter izboljšati dostopnost storitev (ReDP 18–28, 2018). Po reorganizaciji se v raznih raziskavah poroča o slabših delovnih razmerah, o pomanjkanju kadra, preveč administrativnega dela, premalo časa za terensko delo … (Žnidar, Žiberna Rape & Rihter). Na tem področju bo treba še veliko sprememb, da bomo dosegli, da bo socialno delo v skladu s sodobnimi koncepti in le najboljše za uporabnike.

7. UPORABLJENA LITERATURA

- Bubnov Škoberne, A., & Strban, G. (2010). *Pravo socialne varnosti*. Ljubljana: GV Založba.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). *Socialno delo z družinami.* Socialno delo, letnik 45, št. 3/5, str. 111-118.
- Čačinovič Vogrinčič, G., & Mešl, N. (2019). *Socialno delo z družino: Soustvarjanje želenih izidov in družinske razvidnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., & Možina, M. (2011). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- *Finančna uprava Republike Slovenije.* (2020). Pridobljeno 23.3.2021 s https://www.fu.gov.si/
- Flaker@Boj za, V. (2012). *Direktno socialno delo.*Ljubljana: Založba.
- *Kodeks etičnih načel v socialnem varstvu.* (2014). Ur. I. RS, št. 50/2014.
- *Komentar Ustave Republike Slovenije.* (2021). Pridobljeno 23.3.2021 s https://e-kurs.si/
- Koren, T. (2018). *Stres in izgorelost zaposlenih na centrih za socialno delo na področju uveljavljanja pravic iz javnih sredstev.* (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Kresal, B. (2014). Nova pravna ureditev materinskega, očetovskega in starševskega dopusta. *Podjetje in delo*, 40(3/4), 433-446. ,
- Mrčela Kanjuo, A., Uhan, S., Kurdija, S., Mikić, J. & Vovk T. (2016). *Dostopnost trga dela za ženske in moške* (končno poročilo). Pridobljeno 13.5.2021 s http://mddsz.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/enake_moznosti/RaziskavaTrgDela.pdf
- McClain, L., C., Cere D. (2013). *What Is Parenthood?: Contemporary Debates About the Family.*
- Mesec, B., Rape Žiberna, T. & Rihter, L. (ur.) (2009). *Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo.* Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enako možnosti (2021). *Starševsko varstvo in družinski prejemki.* Pridobljeno dne 28.1.2021

http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/starsevsko_varstvo_in_druzinski_prejemki/.

- Perko, A. (2008). *Družina na križpotju. Sodoben pristop k urejanju ljudi v stiski.* Ljubljana: Umco in Zavod Mitikas.
- Poštrak, M. (2017). Dometi socialno konstruktivističnega modela socialnega dela. *Socialno delo*, 57(2),129-143.
- *Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo* (2014). Uradni list RS, št. 89/14.
- *Resolucija o družinski politiki 2018-2028 »Vsem družinam prijazna družba«* (ReDP18–28). (2018). Uradni list RS, št. 15/18.
- *Simmons University.* (b.d.) Pridobljeno 28.1.2021 s
- https://www.simmons.edu/academics/colleges-schools-departments/schools-departments/ssw
- Skupnost centrov za socialno delo Slovenije. (2018). *Delovna področja CSD: Starševsko varstvo in družinski prejemki.* Pridobljeno 28.1.2021 s https://www.scsd.si/centri-za-socialno-delo/delovna-podrocja-csd/starsevsko-varstvo/
- Skupnost centrov za socialno delo Slovenije. (2018). *Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD.* Pridobljeno 28.1.2021 s Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo (scsd.si)
- Strban, G. (2012). *Pravica do socialne varnosti in njen pomen v času gospodarske recesije.* Delavci in delodajalci, št. 4/2012, str. 507-532.
- Strban, G., Kresal, B., & Tičar, L. (2014). *Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSPD-1):z uvodnimi pojasnili dr. Grege Strbana in dr. Barbare Kresal ter stvarnim kazalom dr. Luke Tičarja.* Uradni list Republike Slovenije.
- Šugman Bohinc, L. (1996). Socialno delo – znanost? *Socialno delo*, 35(5), 403-405.
- Šugman Bohinc, L. (1997). Epistemologija socialnega dela. *Socialno delo,* 36(4), 289-308.
- Šugman Bohinc, L. (2016). Socialno delo v uresničevanju idealov pravične družbe. *Socialno delo* 55(5/6), 221-237.
- Ule, M., & Kuhar, M. (2003). *Mladi, družina, starševstvo:spremembe življenjskih potekov v pozni moderni.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- *Ustava Republike Slovenije (URS) (1991).* Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a.
- *Zakon o prispevkih za socialno varnost* (ZPSV) (1996). Uradni list RS, št. 5/96, 18/96 – ZDavP, 34/96, 87/97 – ZDavP-A, 3/98, 7/98 – odl. US, 106/99 – ZPIZ-1, 81/00 – ZPSV-C, 97/01 – ZSDP, 97/01, 62/10 – odl. US, 40/12 – ZUJF, 96/12 – ZPIZ-2, 91/13 – ZZVZZ-M, 99/13 – ZSVarPre-C in 26/14 – ZSDP-1.
- *Zakon o socialnem varstvu* (ZSV) (1992). Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 23/07–popr., 41/07– popr., 61/10 – ZSVarPre, 62/10 – ZUPJS, 57/12, 39/16, 52/16 – ZPPreb-1, 15/17 – DZ, 29/17, 54/17, 21/18 – ZNOrg, 31/18 – ZOA-A, 28/19 in 189/20 – ZFRO.
- *Zakon o splošnem upravnem postopku* (ZUP)(2006). Uradni list RS, št.
- *Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih* (ZSDP-1) (2014). Uradni list RS, št. 26/14, 90/15, 75/17 – ZUPJS-G, 14/18, 81/19 in 158/20).
- *Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev* (ZUPJS) (2010). (Uradni list RS, št. 62/10, 40/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 14/13, 56/13 – ZŠtip-1, 99/13, 14/15 – ZUUJFO, 57/15, 90/15, 38/16 – odl. US, 51/16 – odl. US, 88/16, 61/17 – ZUPŠ, 75/17, 77/18, 47/19 in 189/20 – ZFRO)
- Žiberna Rape, T., & Rihter L. (2017). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave.* (Dodatek gradivu za vaje). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Žnidar A., Žiberna Rape, T. & Rihter, L. (2019). Reorganizacija Centrov za socialno delo kot izziv za uporabo sodobnih konceptov socialnega dela. *Socialno delo,* 59(2/3), 147-162.

8. PRILOGE

8.1. Priloga 1: Anketa

Pozdravljeni!

Sem Ana Grum, študentka 4. letnika na Fakulteti za socialno delo, Univerze v Ljubljani in v okviru svoje diplomske naloge raziskujem poznavanje pravic iz sistema starševskega zavarovanja ter podporo pri tem.

Anketa je namenjena staršem in posameznikom oziroma parom, ki razmišljajo o ustvarjanju družine v bližnji prihodnosti (bodočim staršem).Vprašalnik je anonimen, pridobljeni podatki bodo uporabljeni izključno za namene raziskovalne naloge. V kolikor si boste vzeli 5 min časa, bom zelo hvaležna, saj bom s pomočjo vaših odgovorov pridobila potrebne podatke za raziskavo.

Predvideno trajanje ankete: 5min

Najlepša hvala za vaše sodelovanje.

1. Koliko otrok imate (nosečnost se šteje kot, da otroka že imate)?
   a) 1
   b) 2
   c) 3 ali več
   d) otrok še nimam, vendar ga načrtujem v bližnji prihodnosti
   e) drugo:_____

2. Kako dobro poznate pravice, ki vam pripadajo v primeru starševstva?
   a) zelo slabo
   b) slabo
   c) niti slabo niti dobro
   d) dobro
   e) zelo dobro

3. V kakšni meri ste se pred odločitvijo za otroka pozanimali o pravicah, ki vam pripadajo ob rojstvu otroka? (1 pomeni, da se niste pozanimali, 5 pomeni, da ste se zelo dobro pozanimali)

   1 2 3 4 5

4. Označite za katere pravice iz starševskega zavarovanja ste vedeli, da vam pripadajo ob rojstvu otroka (označite vse pravice, za katere ste vedeli).
   a) materinski dopust
   b) očetovski dopust
   c) starševski dopust
   d) pravica do krajšega delovnega časa in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva
   e) pravica do plačila prispevkov za socialno varnost v primeru štirih ali več otrok
   f) nadomestilo v času odmora za dojenje in pravica do plačila prispevkov za socialno varnosti v času odmora za dojenje
   g) nadomestilo med materinskim/ očetovskim in starševskim dopustom

5. V kakšni meri ste seznanjeni s pogoji za upravičenost pri posamezni pravici in njenem trajanju? (1 pomeni, da niste seznanjeni s pogoji za upravičenost in trajanjem, 5 pomeni, da ste zelo dobro seznanjeni s pogoji za upravičenost in trajanjem)
   a) materinski dopust 1 2 3 4 5
   b) očetovski dopust 1 2 3 4 5
   c) starševski dopust 1 2 3 4 5
   d) nadomestilo med materinskim/ očetovskim in starševskim dopustom 1 2 3 4 5
   e) pravica do krajšega delovnega časa in pravica do plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva 1 2 3 4 5
   f) pravica do plačila prispevkov za socialno varnost v primeru štirih ali več otrok 1 2 3 4 5
   g) nadomestilo v času odmora za dojenje in pravica do plačila prispevkov za socialno varnosti v času odmora za dojenje 1 2 3 4 5
   h) starševski dodatek 1 2 3 4 5
   i) pomoč ob rojstvu otroka 1 2 3 4 5
   j) otroški dodatek 1 2 3 4 5
   k) dodatek za veliko družino 1 2 3 4 5
   l) dodatek za nego otroka 1 2 3 4 5
   m) delno plačilo za izgubljeni dohodek 1 2 3 4 5

6. Ali ste seznanjeni s tem, da ima vsak od staršev pravico do starševskega dopusta v trajanju 130 dni, pri čemer lahko mati na očeta prenese 100 dni starševskega dopusta, oče pa lahko na mater prenese vseh svojih 130 dni dopusta?

a) da
b) ne
c) seznanjen/-a sem z dolžino dopusta, ne pa tudi z možnostjo prenosa
d) drugo: _____

7. Ali ste seznanjeni, da lahko oče očetovski dopust izrabi v dveh delih, pri čemer mora izrabiti najmanj 15 dni v strnjenem nizu najpozneje v enem mesecu po poteku starševskega dopusta, preostanek (največ 15 dni) pa lahko izrabi najpozneje do končanega prvega razreda osnovne šole otroka?
   a) da
   b) ne
   c) seznanjen/-a sem z dolžino dopusta (30 dni), ne pa tudi z možnostjo prenosa
   d) drugo: _____

8. Ali ste seznanjeni, da ima eden od staršev pravico do krajšega delovnega časa od polnega do tretjega leta starosti otroka, ta pravica pa v primeru dveh ali več otrok traja do končanega prvega razreda osnovne šole najmlajšega otroka?
   a) da
   b) ne
   c) seznanjena/-a sem s pravico do krajšega delovnega časa, ne pa do kdaj se ta pravica koristi
   d) drugo: _____

9. Kako dobro ste seznanjeni z načinom uveljavljanja pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo in družinskih prejemkov: ali veste pri katerem organu je potrebno vložiti vlogo, v katerem roku in na kakšen način?
   a) zelo slabo
   b) slabo
   c) niti slabo niti dobro
   d) dobro
   e) zelo slabo

10. V kakšni meri ste pridobili informacije o pravicah iz starševskega zavarovanja in družinskih prejemkih s strani spodaj navedenih? (1 pomeni, da niste pridobili nobenih informacij s strani

navedenega, 2 pomeni, da ste pridobili nekaj informacij, vendar ne vseh, 3 pa pomeni, da ste pridobili vse informaciji s strani navedenega)

a) nikjer nisem pridobil informacij
b) Center za socialno delo 1 2 3
c) družina, prijatelji, znanci 1 2 3
d) splet 1 2 3
e) drugo: _____

11. Ocenite kako ste bili zadovoljni:
    (1 pomeni, da niste bili zadovoljni, 5 pomeni, da ste bili zelo zadovoljni)
    a) odnos delavcev na Centru za socialno delo 1 2 3 4 5
    b) s seznanjenostjo z informacijami o pravicah v primeru starševstva s strani Centra za socialno delo 1 2 3 4 5
    c) z obsegom in kakovostjo podpore s strani Centra za socialno delo 1 2 3 4 5

12. Za katere pravice menite, da niste dobili dovolj informacij?
    _____

13. Katere so najpogostejše ovire in težave, s katerimi se srečujete pri uveljavljanju pravic iz starševskega zavarovanja in družinskih prejemkov?
    _____
    _____
    _____

14. Spol:
    a) Ženski
    b) Moški
    c) Drugo: _____

15. Starost: _____

16. Vaš trenutni zaposlitveni status:
    a) Zaposlen/-a (v delovnem razmerju)
    b) Samozaposlen/-a
    c) Brezposeln/-a
    d) Študent/-ka
    e) Drugo: _____

17. V kolikor želite še kaj dodati/ sporočiti/ opozoriti vas vabim, da zapišete tukaj.

    _____

    _____

Hvala za sodelovanje.

8.2. Priloga 2: Postopek računanja rezultatov navedenih v raziskavi

Pri rezultatih sem % računala po naslednjem postopku:

f = število posameznih odgovorov

f_{skupaj} = število vseh odgovorov, ki sem jih dobila na določeno vprašanje

$\% = \frac{f}{\text{fskupaj}} \times 100$

Primer:

Seznanjenost anketirancev o dolžini in prenosom starševskega dopusta:

število odgovorov "da": $f_1 = 103$

število odgovorov "ne": $f_2 = 36$

število odgovorov " seznanjen/-a sem z dolžino dopusta, ne pa tudi z možnostjo prenosa": $f_3 = 10$

število vseh odgovorov skupaj: $f_{skupaj} = 149$

$\%_1 = \frac{f}{\text{fskupaj}} \times 100 = \frac{103}{149} \times 100 = 69{,}13\%$

$\%_2 = \frac{f}{\text{fskupaj}} \times 100 = \frac{36}{149} \times 100 = 24{,}16\%$

$\%_3 = \frac{f}{\text{fskupaj}} \times 100 = \frac{10}{149} \times 100 = 6{,}71\%$

8.3. Priloga 3: Primer kodiranja odprtega vprašanja

Katere so najpogostejše ovire in težave, s katerimi se srečujete pri uveljavljanju pravic iz starševskega zavarovanja in družinskih prejemkov?

Tabela 3: Kodiranje odprtega vprašanja

ODGOVORI ANKETIRANCEV	KODE 1. REDA	KODE 2. REDA
Roki za oddajo/ pritožbo	Roki za oddajo	Vloge/ obrazci
Izpolnjevanje obrazcev	Izpolnjevanje vlog	Vloge/ obrazci
Informacije so podane na premalo poljuden način	Nerazumljive informacije	Informacije s strani CSD
Postopki uveljavljanja so zamudni, veliko vlog, traja preden se razreši	Dolgotrajni postopki uveljavljanja pravic Preveč papirologije	Stik s CSD Vloge/ obrazci
To, da sva oba trenutno študenta in tudi sami ne vedo katere vloge pripadajo dodatno	Nepoznavanje pravic in vlog za študente starše	Informacije s strani CSD
Premalo informacij	Premalo informacij	Informacije s strani CSD
Ogromno papirjev, nejasna navodila za izpolnjevanje vlog	Preveč papirologije Nejasna navodila za izpolnjevanje vlog	Vloge/ obrazci Vloge/ obrazci
Ogromno papirologije, omejen dostop do nasvetov na CSD zaradi koronavirusa	Preveč papirologije Omejen dostop do CSD zaradi koronavirusa	Vloge/ obrazci Stik s CSD
Neznanje	Neznanje	Informacije s strani CSD
Dolgotrajnost postopka	Dolgotrajni postopki uveljavljanja	Stik s CSD
Preveč papirologije, čakanje odločb iz CSD	Preveč papirologije Čakanje odločb	Vloge/ obrazci Stik s CSD
Katere vse vloge so potrebne	Preveč papirologije	Vloge/ obrazci
Odnos na CSD, ne dobiš dovolj informacij	Premalo informacij	Informacije s strani CSD
Velik problem nepoznavanja	Nepoznavanje pravic in vlog za	Vloge/ obrazci

pogojev in situacije študentskih družin na CSD	študente starše	
Izpolnjevanje vlog	Izpolnjevanje vlog	Vloge/ obrazci
Pomanjkanje jasnih navodil in pogojev za uveljavljanje	Pomanjkanje navodil	Vloge/ obrazci
Nepravočasno vrnjena vloga iz CSD	Čakanje odločb	Stik s CSD
Reševanje vlog traja predolgo	Predolgo reševanje vlog	Vloge/ obrazci
Celotni postopek na CSD	Dolgotrajni postopki uveljavljanja	Stik s CSD
To, da ni informacij na enem mestu	Premalo informacij	Informacije s strani CSD
Roki za oddajo vlog	Roki za oddajo	Vloge/ obrazci
Kljub majhnim plačam je premalo dodatka	Premalo finančne podpore	Drugo
Sama ureditev, skrb, da česa ne zamudiš in ne spregledaš	Preveč papirologije Roki za oddajo	Vloge/ obrazci Vloge/ obrazci
Različne informacije	Različne informacije	Drugo
Pomanjkanje navodil pri izpolnjevanju vlog	Pomanjkanje navodil	Vloge/ obrazci
Preveč papirologije	Preveč papirologije	Vloge/ obrazci
Nerazumljivi dokumenti za izpolnjevanje	Zahtevna papirologija	Vloge/ obrazci
Informacije kdaj in kdo vse jih lahko koristi	Premalo informacij	Informacije s strani CSD
Preveč papirjev- lahko bi bilo vse združeno v eni ali dveh vlogah	Preveč papirologije	Vloge/ obrazci
Telefonski pogovori s CSD-jem, ni možen osebni stik, veliko vprašanj mi ostane odprtih in ne dobim odgovora	Onemogočen osebni stik Neodzivnost	Stik s CSD Stik s CSD
Izpolnjevanje obrazcev	Izpolnjevanje vlog	Vloge/ obrazci
Konstantno spreminjanje pogojev	Konstantno spreminjanje pogojev	Drugo

Včasih na kakšno odločbo CSD čakaš	Čakanje odločb	Stik s CSD
Rok za oddaje vlog in sporočanje sprememb	Roki za oddajo Nenehno sporočanje sprememb	Vloge/ obrazci Vloge/ obrazci
Pravočasna oddaja	Roki za oddajo	Vloge/ obrazci
Zapleteni obrazci	Zahtevna papirologija	Vloge/ obrazci
Preveč različnih obrazcev	Preveč papirologije	Vloge/ obrazci
Če sam ne veš kaj ti pripada, ti itak nihče ne pove	Premalo informacij	Informacije s strani CSD
Nepotrebna papirologija in ne-dvigovanje telefonov na CSD	Preveč papirologije Neodzivnost	Vloge/ obrazci Stik s CSD
Nerazumljivi zakoni in predpisi	Nerazumljivi zakoni in predpisi	Drugo
Nepoznavanje zakonodaje in neodzivnost na CSD	Neznanje o zakonodaji Neodzivnost	Informacije s strani CSD Stik s CSD
Preveč obrazcev	Preveč papirologije	Vloge/ obrazci
Neodzivnost na CSD	Neodzivnost	Stik s CSD
Izpolnjevanje obrazcev, veliko vprašanj je nesmiselnih	Izpolnjevanje vlog Zahtevna papirologija	Vloge/ obrazci Vloge/ obrazci
Nerazumevanje obrazcev (posebno besedišče)	Zahtevna papirologija	Vloge/ obrazci
Nepoznavanje pravic in upravičenost do njih	Splošno nepoznavanje pravic in upravičenost do njih	Drugo
Izpolnjevanje obrazcev	Izpolnjevanje vlog	Vloge/ obrazci
Dolgotrajen postopek, veliko časa preteče preden dobiš odločbo	Dolgotrajni postopki uveljavljanja Čakanje odločb	Stik s CSD Stik s CSD
Zapleteni in dolgi postopki	Dolgotrajni postopki uveljavljanja	Stik s CSD
Da se sramujemo vprašati	Sramujemo se vprašati	Drugo
Nenehno sporočanje sprememb	Nenehno sporočanje sprememb	Stik s CSD
Preveč birokracije	Preveč papirologije	Vloge/ obrazci
Reševanje vlog je preveč zahtevno	Zahtevna papirologija	Vloge/ obrazci
Vse, kar sem slišala drugje sem dobila potrditev na csd ni pa z	Premalo informacij	Informacije s strani CSD

njihove strani bilo samodejno predstavljeno		
Za kakršnokoli pomoč, če imaš kakršnokoli informacijo, na centru odreagirajo kot, da morajo dati iz svojega žepa	Slab odnos	Stik s CSD
Na CSD nimajo volje podajat informacij	Premalo informacij	Stik s CSD
Informacije dobiš samo na konkretna vprašanja, menim,da bi moral CSD staršem vse obrazložiti katere pravice uveljavljamo kdaj in zakaj ter pomoč staršem pri izpolnjevanju obrazcev, ker sedaj je res kaj nelogičnega kaj želijo od tebe, da izpolniš	Premalo informacij Premalo informacij Premalo pomoči pri izpolnjevanju vlog	Stik s CSD Informacije s strani CSD Vloge/ obrazci
razvojna pediatrinja je na kontrolnem pregledu povedala, da mi ne pripada podaljšan porodniški dopust, ker sem brezposelna. njen komentar je bil totalno neutemeljen, kljub težavam otroka, ki jih je imel ob rojstvu ter pri motoriki, zaradi česar je obiskoval nevrofizioterapijo. če ne bi kontaktirala CSD iz čisto drugega razloga in se pogovarjala tudi o tej temi, sploh ne bi podala vloge za podaljšanje, ki je potem bila odobrena. menim, da bi tudi zdravstvena stroka morala biti	Nepoznavanje pravic v primeru starševstva s strani zdravstvene stroke	Drugo

seznanjena s tem, da status zaposlen/nezaposlen nima vloge		
Vprašanja, poslana po emailu glede določenih vlog, so s strani CSD ostala neodgovorjena	Neodzivnost	Stik s CSD

Vloge / obrazci:

- Roki za oddajo
- Izpolnjevanje vlog
- Preveč papirologije
- Nejasna navodila za izpolnjevanje vlog
- Pomanjkanje navodil
- Predolgo reševanje vlog
- Zahtevna papirologija
- Nenehno sporočanje sprememb
- Premalo pomoči pri izpolnjevanju vlog

Informacije s strani CSD:

- Nerazumljive informacije
- Nepoznavanje pravic in vlog za študente starše
- Premalo informacij
- Neznanje
- Neznanje o zakonodaji

Stik s CSD:

- Dolgotrajni postopki uveljavljanja pravic
- Omejen dostop do CSD zaradi koronavirusa
- Čakanje odločb
- Slab odnos

- Onemogočen osebni stik
- Neodzivnost

Drugo:

- Premalo finančne podpore
- Različne informacije
- Konstantno spreminjanje pogojev
- Nerazumljivi zakoni in predpisi
- Splošno nepoznavanje pravic in upravičenost do njih
- Sramujemo se vprašati
- Nepoznavanje pravic v primeru starševstva s strani zdravstvene stroke

8.4. Priloga 4: Izračun Hi-kvadrata

Tabela 4: Kontingenča tabela za spremenljivki spol in poznavanje pravic

POZNAVANJE PRAVIC	**SPOL**		**SKUPAJ**
	Ž	**M**	
zelo slabo	**8**	**1**	**9**
vrstični %	88,89	11,11	100
stolpčni %	5,63	12,5	6
slabo	**23**	**2**	**25**
vrstični %	92,0	8,0	100
stolpčni %	16,21	25,0	16,67
niti slabo niti dobro	**43**	**4**	**47**
vrstični %	91,49	8,51	100
stolpčni %	30,28	50,0	31,33
dobro	**55**	**1**	**56**
vrstični %	98,21	1,79	100
stolpčni %	38,73	12,5	37,33
zelo dobro	**13**	**0**	**13**
vrstični %	100	0,0	100
stolpčni%	9,15	0,0	8,67
skupaj	**142**	**8**	**150**
vrstični %	94,67	5,34	100
stolpčni%	100	100	100

Tabela 5: Izračun Hi-kvadrata

OZNAKA CELICE	f_0	f_t	$(f_0 - f_t)$	$(f_0 - f_t)^2$	$\frac{(f_0 - f_t)^2}{f_t}$
A (ženska, zelo slabo)	8	8,52	-0,52	0,27	0,03
B	1	0,48	0,52	0,27	0,56

(moški, zelo slabo)					
C (ženska, slabo)	23	23,67	-0,67	0,45	0,02
D (moški, slabo)	2	1,33	0,67	0,45	0,34
E (ženska, niti dobro niti slabo)	43	44,49	-1,49	2,22	0,05
F (moški, niti dobro niti slabo)	4	2,51	1,49	2,22	0,88
G (ženska, dobro)	55	53,01	1,99	3,96	0,07
H (moški, dobro)	1	2,99	-1,99	3,96	1,32
I (ženska, zelo dobro)	13	12,31	0,69	0,48	0,04
J (moški, zelo dobro)	0	0,69	-0,69	0,48	0,70
SKUPAJ	/	/	/	/	4,01

Primer izračuna teoretične frekvence v celici A:

$$f_t = \frac{f_{kolone} \times f_{vrstice}}{n} = \frac{142x9}{150} = \frac{1278}{150} = 8{,}52$$

Izračun Hi-kvadrata:

$$\chi^2 = \frac{\Sigma(f_0 - f_t)^2}{f_t} = 4{,}01$$

Izračun Cramarjev α:

$$\alpha = \sqrt{\frac{x^2}{n(h-1)}} = \sqrt{\frac{4{,}01}{150(2-1)}} = 0{,}16$$, kjer je h=min (v,s)

$0{,}05 < \alpha < 0{,}3$, kar pomeni, da gre za šibko povezanost